

RŪPINTOJĒLIS

Nr. 19

1983 kovas

Art jan iam jubilejui

TURINYS NR. 19

<i>Jonas Paulius II. Atpirkimas - naujas suk rimas</i>	815
<i>Vynmedžio Šakel . Atpirk jui</i>	818
VYSKUP LAIŠKAS	
Gerumo metai.....	818
ISTORIJOS PUSLAPIAI	
<i>Zenonas Ivinskis. Krikš ionyb s kelias Lietuvon</i>	822
RELIGIJA IR TAUTIŠKUMAS	
<i>Antanas Maceina. Krikš ioniškas turinys ir lietuviškoji forma</i>	834
TAUTOS DVASIOS MILŽINAI	
<i>Stasys Yla. Didžiai krikš ioniškos asmenyb s bruožai</i> (Arkivyskupas Jurgis Matulaitis).....	844
IŠ LIETUVOS BAŽNY I ISTORIJOS	
<i>Kun. Petras Veblaitis. Žemai i meil savo bažny iai (K stai iai)</i>	847
[Petras Plumpa]. Šiluvos akmuo Lietuvos pamatuose.....	860
KRIKŠ IONYB ŠIANDIEN	
Eucharistijos bi iuliai.....	865
<i>Sakalas</i> [kun. Aleksandras Markaitis SJ]. Iš pamokslo.....	867
[Aldona Matusevi i t]. Keliai.....	868

*Pirmas karališkas Mindaugo CREDO,
si bavo tautos dvasi nerimui ir ilgesiui,
tolydžio augdamas,
dabar žengia aštunt savo šimmet .*

(Stasys Yla)

* * *

*NEBIJOKITE PRIIMTI KRIST ... Neb kite bail s!
Kristui duris atverkite pla iai!
Kristaus gelbstin iai religijai atverkite valstybi sienas,
politines ir ekonomines sistemas,
pla i sias kult ros, civilizacijos ir ekonomikos raidos pakopas...
Nebijokite!*

*Kristus puikiai žino, kas yra, kas slypi žmoguje.
Šiandien žmon s taip dažnai nežino, k jie nešiojasi savyje...
Leiskite Kristui prabilti jus, nes Jis tik vienas
turi šio gyvenimo laim s ir amžinojo gyvenimo rakt ...*

(Jonas Paulius II)

Jonas Paulius II

ATPIRKIMAS - NAUJAS SUK RIMAS

*Redemptor mundi! Jame tarsi naujai apreiškiamą toji pagrindin suk -
rimo tiesa, kuri Pradžios knyga skelbia, daug kart pakartodama: Dievas
mat , kad tai buvo gera... G rio versm yra Išmintyje ir Meil je. Žmogui
Dievo sukurtas regimasis pasaulis, kuris d l nuod m s buvo pajungtas
tuštybei, J zuje Kristuje v l atgauna savo pirmykšt ryš su pa iu dieviš-
kosios Išminties ir Meil s šaltiniu. Nes Dievas taip pamilo pasaul , jog
atidav savo viengim S n . Ir kaip žmogui - Adomui tasai ryšys buvo
nutrauktas, taip žmogui - Kristui jis v l iš naujo užmezgamas...*

*<...> Kristus - pasaulio Atpirk jas - vieninteliu ir nepakartojamu b -
du pasiek žmogaus paslapt , jo žmogaus šird . Tod l Vatikano II Su-
sirinkimas teisingai moko:*

*Iš ties tiktai sik nijusio Žodžio paslapytyje tikrai paaišk ja ir žmo-
gaus paslaptis. Pirmasis žmogus Adomas buvo to busimojo, b tent
Viešpaties J zaus Kristaus, vaizdis. Kristus, galutinis Adomas, T vo
ir Jo meil s paslapties apreiškimu rodo žmogui, koks privalo b ti
žmogus ir koks jo aukš iausias pašaukimas. Ir tod l suprantama,
kad Jame min tosios tiesos randa savo šaltin ir pasiekia savo
aukštumas. Jis yra „neregimojo Dievo atvaizdas“, tobulas žmogus,
kuris Adomo vaikams atk r dievišk j pašaukim , sugriaut*

pirmosios nuod m s. Kadangi Jame žmogiškoji prigimtis priimta, o ne sugriauta, kartu ir mumyse ji iškelta kilnumo aukštumas. Nes pats Dievo S nus savo sik nįjimu tam tikru b du prisijung prie kiekvieno žmogaus likimo. Žmogiškomis rankomis dirbo darbus, žmogišku protu m st , žmogiška valia veik ir žmogiška širdimi myl jo. Gim s iš Mergel s Marijos, iš ties tapo vienu iš m s , išskyrus nuod m , visais atžvilgiais mus panašus.

Svarstydami Susirinkimo mintis, n valand l nepamirškime, kad J zus Kristus, gyvojo Dievo S nus, pasidar m s Sutaikintoju su T vu. B tent Jis, ir tik Jis vienas, atsiteis tai amžinajai T vo meilei, tam t viškumui, kuris nuo pradžios pasireišk pasaulio suk rimu, žmogaus apdovanojimu visais tos k rinijos turtais, padarant j *ne k menkesn už angelus* (Ps 8, 6), nes žmogus buvo sukurtas pagal Dievo paveiksl ir panašum . Pasaulio atpirkimas - toji sukre ianti meil s paslaptis, kurioje tarsi naujai *pasikartoją* suk rimo paslaptis, savo esmi esme yra žmogaus išteisinimas vienoje žmogiškoje širdyje - Viengimio S naus Širdyje, kad ji gal t padaryti teisias širdis daugelio žmoni , kurie tame amžinajame vienatiniame S nuje amžiams tapo išrinkti s numis ir pašaukti malonei, pašaukti meilei. Kryžius ant Kalvarijos kalno, per kur J zus Kristus - Žmogus, Mergel s Marijos S nus, Juozapo iš Nazareto s nis - pasitraukia iš šio pasaulio, kartu yra naujas atskleidimas amžinosios t vyst s Dievo, kuris Jame [Kristuje] v l priart ja prie žmonijos, prie kiekvieno žmogaus, apdovanodamas j t ja triškart šventa *tiesos Dvasia*.

Šiame T vo apreiškime ir Šventosios Dvasios išsiliejime, kurie atpirkimo paslap iai uždeda tarsi neišdildom antspaud , ir paaišk ja Kristaus kryžiaus bei mirties prasm . Suk rime Dievas apsiereiškia kaip atpirkimo Dievas, kaip Dievas, ištikimas pats sau, ištikimas savo meilei žmogui ir pasauliui, kuri parod suk rimo dien . O Jo meil nenusileidžia Jo paties teisingumo reikalavimams. Tod l Jis nepagail jo savo S naus, kur *d l m s padar nuod me*. Jei *padar nuod me* absoliu iai Nenuod ming j , tai tod l, kad gal t apreikšti meil , kuri yra didesn už vis k rinij , kuri yra Jis Pats, nes *Dievas yra Meil* . Bet pirmiausia toji Meil yra didesn už nuod m , už silpnyb , už k rinijos *tuštyb* (plg. Rom 8, 20), galingesn už mirt - nuolat pasirengusi pakelti, atleisti, visada pasirengusi pasitikti sugr žtant savo s n palaid n , nuolatos ieškanti, *kada bus apreikšti Dievo vaikai* (Rom 8, 19), kurie yra pašaukti b sim garb . Tasai meil s pasireiškimas dar vadinasi gailestingumu. Tasai meil s ir gailestingumo apsiereiškimas žmonijos istorijoje turi vien pavidal ir vien vard : Jis vadinasi J zus Kristus - *Redemptor hominis!*

<...> J zus Kristus yra pastovi pradžia ir nekintantis centras misijos, kuri pats Dievas skyr žmogui. Toje misijoje privalome visi dalyvauti, privalome sutelkti joje visas savo j gas, nes m s epochos žmonijai ji atrodo esanti dar labiau reikalinga negu kada nors anks iau. O jeigu

atrodo, kad m s epochoje ši misija sutinka didesn pasipriešinim , tai toji aplinkyb taip pat liudija, kad šioje epochoje ji labiau reikalinga ir, nepaisant kli i , labiau laukiama negu kada nors. ia netiesiogiai prieiname dieviškosios ekonomijos paslapt , kuri išganym ir malon sujung su kryžiumi.

Ne veltui Kristus sak , kad *danguis karalyst j ga puolama, ir smarkieji j sau grobia* (Mt 11,12). Taip pat Kristus sak , kad *šio pasaulio vaikai apsukresni <...> negu šviesos vaikai* (Lk 16, 8). Mielai priimame t sp - jim , idant kaip tie *Dievo smarkuoliai*, kuriais tiek kart steb jom s Bažny ios istorijoje ir tebesistebime šiandien, susijungtume tarpusavy, su-prasdami didži j misij :

rodyti pasauliui Krist ,
 pad ti kiekvienam žmogui atrasti save Kristuje,
 pad ti dabartinei m s broli ir seser kartai,
 tautoms, santvarkoms, žmonijai,
 besivystan ioms ir „peraugusioms“ šalims, - visiems -
 pažinti *nesuvokiamus Kristaus turtus* (Ef 3, 8),

nes jie yra skirti kiekvienam žmogui, jie priklauso kiekvienam asmeniui...

(Iš enc. *Redemptor hominis*. Iš lenk k. vert ses. *Lina Vanagait*)

* * *

*Mes žvelgiame Tave,
 J zau Kristau, m s Viešpatie ir Mokytojau,
 žmonijos Atpirk jau ir pasaulio Šviesa,
 ir Tavo apšviesti meldžiame:*
*Duok, Viešpatie,
 kad mes niekadoms neapkurstume Tavo Evangelijos kvietimui -
 kad pažintume
 savo krikš ioniškojo gyvenimo garbingum ir atsakomyb -
 kad laisvai ir ryžtingai atsiduotume
 Tavo Bažny ios vienyb s paslap iai -
 kad Tavo dvasia apšviest ir perimt m s gyvenim -
 kad vis nuoširdžiau ir veikliau
 myl tume visus brolius ir seseris Kristuje -
 kad mok tume savo užmojus jungti
 su vis geros valios žmoni pastangomis.*
*Leisk tad mums, Tavo pašauktiems,
 kurti žmonijos gerov tiesos, laisv s, teisingumo ir meil s dvasia.
 To prašome Tave per Tave pat , m s Viešpat . Amen.*

(Popiežius Paulius VI)

*Vynmedžio Šakel**ATPIRK JUI*

Žaizda Tu visas! - *Lyg raupsuotas!*
 Tu jau ant kryžiaus! - Meil s soste!
 Kan i srautuose paaukotas...
 Vien meil Tau žaizdas bešluosto!
 Žaizdom - Krauju degi - ž ruoji!
 Liepsn malda šauki malon s! -
 Taip šventas už kaltus aukojas!
 Taip Meil veržiasi žmones!

VYSKUP LAIŠKAS

1987 m. sukanka 600 metų nuo Lietuvos krikšto. Šiems - 1983 - metams Jubiliejui rengimosi gaires mums nurodo *Vyskup laiškas* tikintiesiems, skirtas Šv. Kazimiero jubiliejaus garbei.

GERUMO METAI

*Nieko n ra garbingiau,
 kaip d l Kristaus tarnauti žmon ms.*

(Šv. Kazimieras)

M s T vyn s Glob jo šv. Kazimiero mirties 500 metų Jubiliejui mes, Lietuvos Katalik Bažny ia, norime pasirengti, sekdami tauriomis jo charakterio savyb mis.

Mus žavi šv. Kazimiero *gyvas tik jimas*, ypa eucharistinis maldingumas, todėl pirmieji pasirengimo metai (1981) buvo *EUCHARISTINIAI METAI*. Mus traukia ir kelia šv. Kazimiero jaunatviškas *skaistumas*, todėl antruosius pasirengimo metus (1982) paskelb me *TYRUMO METAIS*.

Mums švie ia karalio Kazimiero nuoširdumas, veiklus, vyriškas *gerumas*, tad paskutiniai, tretieji, pasirengimo metai (1983) tebus mums *GERUMO* bei *NUOŠIRDUMO METAI*.

I. Jei patys save paklaustume, ko mes labiausiai laukiame iš kit žmoni , tikriausiai atsakymas b t : *kad kiti mane suprast , vertint , kad b t man teisingi, nuošird s, geri.*

Gal tume paklausti save ir antraip: ko labiausiai laukia iš man s mano aplinkos žmon s? Ko gi kito, jei ne supratimo, vertinimo; ko gi, jei ne teisingumo, nuoširdumo, gerumo! Juk jei visi ir visada taip b t nusiteik ir taip elgt si, žem virst rojumi.

Deja, gerumas ir nuoširdumas neb dingas mums, ši dien žmoni ms, amžinai skubantiems, paskendusiams egoistiniuose r pes iuose.

Tod l ir apkarsta gyvenimas, kad sunku rasti bi iul , kuris su tavimi nuoširdžiai džiaugt si tavo s km s ir laim s dienose ir tikrai užjaust sielvartui prispaudus. Puošniausiai rengtas, gražiais baldais apstatytas butas dvelkia šal iu, jei artimiausi jame gyvenantys žmon s vienas iš kito šilto žodžio neišgirsta. Vaikai, nors gražiai aprenkti ir žaislais apkrauti, nepatiria tikro vaikyst s džiaugsmo, jei j t vai dažnai vaidijasi; vaik siela žalojama, jei net per vaikus motina keršija t vui ar t vas jai. Ir paaug tokie vaikai pavydi tiems savo draugams, kuri ir butas ankstesnis, ir stalas skurdesnis, ir garažas tuš ias (dažniausiai n ra nei to garažo, nei k jin statyti).., bet kur šeima džiugiai renkasi namus, viskuo noriai dalijasi, vieni kitus supranta, vieni kitais pasitiki, vieni kitiems padeda.

M s staigose, fabrikuose, mon se, kiuose ir kituose kolektyvuose (neiškiriant n mokslo ir meno šventovi) apstu nesklandum , pyk io, keršto, intrig , tarin jim . Neutr ksta m g j sav j darbo našt krauti ant svetim pe i , suktai naudotis kit darbo vaisiais, per kit galvas kopti tarnybines aukštumas.

Iš kur gyvenime tiek nuoskaud , tiek skriaud , kod l žmon s tokie nejautr s kitiems, tokie pagiežingi, pikti, kerštingi, kartais net žiaur s?

Tai nuod m s pažeista m s prigimtis, linkusi nuolat ieškoti savo patogum ir naudos, neatsižvelgdama bendr g r , kitus žmones ir Dievo sakymus. ia ir slypi blogio šaknys.

Pats dieviškasis m s Mokytojas Kristus skelbia: *Iš vidaus, iš žmoni širdies išeina pikti sumanymai, vagyst s, žmogžudyst s <...>, godumas, suktyb s, klasta <...>, pavydas, šmeižtai. <...> Visos tos blogyb s išeina iš vidaus ir suteršia žmog* (Mk 7, 21-23). Netik m s polinkiai, draug n susitelk , išsilieja nepalankiais žmoniškumui visuomeniniais santykiais, o tie savo ruožtu v l veikia atskir žmoni elges . Kai yra kas moka už niekšyb , keroja niekšyb s.

II. O k sako m s tik jimas, kok keli jis rodo?

Asmens ir visuomen s dorov s pagrindas mums yra *10 Dievo sakym* , ir visus juos vainikuoja didysis *meil s sakymas: Myl k Viešpat Diev visa širdimi. <... > Myl k kiekvien žmog kaip pat save!* (plg. st 6, 5; Kun 19, 18; Mk 12, 29. 31).

Atsiveikinimo Vakarien je prieš kan i J zus Kristus dar labiau sutaurina žmoni meil s pareig s sakydamas: *Aš jums duodu nauj sakym , kad j s vienas kit myl tum te: kaip aš jus myl jau, kad ir j s taip myl tum te vienas kit* (Jn 13, 34).

Viešpaties vali geriausiai suprato ir vykd ištikimiausieji Kristaus sek jai - šventieji. Verta ir mums j pam gti. *Myl k kitus žmones panašiai, kaip myli save. Vadinasi, sijausk kito žmogaus siel , stok pats jo viet ir ko nor tum, jo vietoje b damas, iš kit žmoni sulaukti, stenkis*

jam tai suteikti, o ko sau nenor tum - n jam nedaryk. Myl k žmones, kaip J zus juos myl jo ir myli - taigi absoliu iai nesavanaudiškai, pasi-aukojamai, šventai.

Šventumo nedraugai ne kart bando pažeminti Krist ir Jo šventuosius sek jus. Ir m s garbing j Glob j Kazimier kai kas nor t suniekinti. Jie sako - karalaitis Kazimieras buvo silpnavalis, palieg lis ir gav s džio-v , bebu iudamas bažny ios kryžius. Kazimiero laik dokumentai skel-bia k kita: jaunas Kazimieras pasižym jo retais gabumais ir anuomet buvo laikomas inteligentiškiausi , šviesiausiu jaunuoliu vis Europos val-dov šeimose. Ir džiova užsikr t ne bažny iose - bažny ios lig nepla-tina! - bet lankydamas ligonius l šnose.

20-metis jaunuolis Vilniuje pavadavo savo t v , karali Kazimier , Lietuvos valstyb s reikaluose, paskui, t vo pavestas, dvejus metus vald Lenkij , kur parod daug sumanumo ir tvirtumo. Valdiniam buvo malon-us, lengvai prieinamas, bet nem go pataik n , griežtai baud savava-liaujan ius pareig nus, o nedorus, neklaūžadas ir apsileid lius šalino iš viet . Jaunajam Kazimierui gyvam esant, nebuvo išleista n vieno staty-mo, varžan io valstie i teises.

Jis ypa globojo likimo nuskriaustuosius, nelaimi ištiktuosius, ligo-nius. Dvariškiams liepdavo su jais elgtis kaip su laukiamais sve iais. Išgird s dvariškius murmant, jog netink karaliaus s nui prasid ti su elgetomis, pareišk :

Nieko n ra garbingiau aukš iausiems pasaulio valdovams, kaip tar-nauti Kristui vargdieni ir bedali asmenyje, d l to laikau didžiau-sia garbe jiems patarnauti.

Taigi Kazimiero gerumas kilo ne iš silpnumo, o iš tvirtumo ir labai gyvo tik jimo, kad, teikdamas param žmogui, pagelbsti Kristui daryti gera Jo mylimiems žmon ms.

III. Ir mus šv. Kazimieras kvie ia eiti jo p domis - *daryti gera, skleisti nuoširdum , guosti li din ius, dr sinti silpstan ius.* Savo pavyzdžiu ir ia pacituotais žodžiais apie garbingiausi pareig - tarnauti - jis mus moko ne abstrak iai, teoriškai myl ti žmonij , o praktiškai b ti geriems su konkre iais m s aplinkos žmon mis. Tai ir tebus ši met m s programa.

Pasaul taisyti visuomet reikia prad ti nuo sav s. praskime kritiškai ži r ti savo poelgius, patys save kontroliuoti bendraudami su žmon -mis, o pasitaikius kokiems nesklandumams, ieškokime pirmiausia nesant-aiškos šakn savyje. Liaudies išmintis sako: *Geram visi geri.*

Puosel kime nuoširdumo bei gerumo daigus šeimoje. Situotiniai turi stengtis derinti savo nuomones, tramdyti neigiamus savo charakterio bruo-žus, mok ti vienas kitam atleisti, atsakyti savo malonum , pasiaukoti kit labui. Kur darniai sutaria t vai, tose šeimose ir vaikai auga geresni,

jautresni, nuoširdesni. Gausi šeim t vai paprastai geriau pranta atsi-
žvelgti kitus ir r pintis kitais.

B kime nuošird s, pagalb s savo kaimynams, bendradarbiams. Gra-
žus lietuviškas paprotys - ir neprašytiems pad ti per laidotuves, gelb ti
gaisro nelaim je, lankyti ligonius, guosti nelaimi ištikčius žmones.

Yra profesij , kuri pati prigimtis sudaro s lygas parodyti žmon s
gerumo, pavyzdžiui, mediko profesija, ypa kai ji vykdoma iš pašaukimo.
Geras, nuoširdus gydytojo žodis kartais labiau gydo kaip jo skirtieji vais-
tai. Kiek gali pastiprinti pasiaukojusi medicinos sesuo, gerai žino tie,
kurie yra sunkiai sirg . Labai girtina, kad jaunos student s ir pagyvenu-
sios moterys iš pasiaukojimo ligoniams imasi taip neapsakomai reikalin-
go slaugi darbo ligonin se. Ir patys ligoniai turi daugyb prog vienii
kitiems patarnauti, ger šird parodyti.

Aptarnavime ar gamyboje dirbantys šviesios s žin s žmon s stengiasi
tiksliai, gražiai atlikti kiekvien darbel , atsimindami, kad juo naudosis
kiti žmon s.

Gavusieji atsakingesnes pareigas visuomen je, kad ir nedidel je darbo
bendruomen je, nesiekia kuo daugiau naudos sau išsitraukti, o naudojasi
platesn mis galimyb mis kitais r pintis, jiems gera daryti.

Transporto priemoni vairuotojai ir visi eismo dalyviai atsižvelgia vie-
ni kitus, nesijau ia vieninteliai tur visur pirmenyb .

Visi vengiame kandži pastab . Kai reikia kit sp ti, prakalbame drau-
giškai, pareikšdami tik jim jo gera valia.

Mandagumas ir sen , ir jaun puošia. Tod l gerumo metais visi atsi-
kratome storžieviškumo, šiurkštumo, mokom s b ti mandag s bei taktin-
gi darbe ir namie, gatv je ir bažny ioje.

Brangieji! Visi mes, šventojo Kazimiero gerb jai ir globotiniai, šiais,
tre iaisiais, jo jubiliejaus metais, gerumo bei nuoširdumo metais, laikyki-
me b tina pareiga ap iuopiamai pakeisti savo aplinkos atmosfer : iš sa-
vanaudiškumo - nuoširdum kitiems, iš šiurkštumo - gerum .

Kaip šv. Kazimiero v liav rankose, kaip Kristaus Kryži ant kr tin s
visur nešiokim s krikš ioniško gerumo žym - tikr palankum žmon s,
giedr paslaugum . Tegul iš to visi pažins, jog esame Kristaus mokiniai,
kad myl sime žmones., kad myl sime, kaip JIS myl jo ir myli. Amen.

* * *

Tas, kuris myli, yra kantrus, geras.

Jis nepavydi, nesididžiuoja, nesipuikuoja.

*Jis elgiasi taktiškai, neieško savo naudos,
nepasiduoda piktumui,*

pamiršta k nors bloga iš kit patyr s.

*Jis nesidžiaugia matydamas kit klystant,
bet džiaugiasi matydamas darant gera.*

*Jis kitu pasitiki
ir niekad nepraranda vilties,
kad klyst s pasitaisys,
tod l kantriai visk ištveria.*

(plg. 1 Kor 13, 4-7)

ISTORIJOS PUSLAPIAI

Zenonas Ivinskis

KRIKŠ IONYB S KELIAS LIETUVON

Evangelijos šviesa šimtme i eigoje plito Europoje iš piet ir vakar šiaur s ryt link. Dar didžiojo taut kilnojimosi metu slinkdamos Romos imperij kai kurios german tautos, nors ir sektantišku pavidalu, susid r su krikš ionybe ir j pri m .

496 m. krikšt pri m Klodvigo frankai, lygiai už 100 met - Britanijos anglosaksai. Už juos dar anks iau pasikrikštijo airiai, kurie krikš ionyb atvert škotus. Iš pri musi Kristaus moksl taut (airi , škot , anglosaks) savo ruožtu atsirado apaštalai, kurie neš krikš ionyb toliau šiaur ir rytus. Šitokiu b du s kmingai Evangelij platino ir Bažny i organizavo Vokietijoje šv. Bonifacas (Vinfridas; †754). IX a. naujasis mokslas išplito dar toliau rytus tarp bulgar , morav , ek , vis dar misionieri (Kirilas, Metodijus) taikingu b du skelbiamas.

Dar už šimtme io iš ek krikš ionyb pateko Lenkijon (966) ir per bulgarus bizantišku pavidalu ji buvo priimta senosios rus Kijevo valstyb s (988). Vadinasi, prieš 1000 met buvo pakrikštyti rytiniai slavai. Kol Kristaus mokslas pasiek j kaimynus lietuvius, tur jo praeiti ištisi 5 amžiai.

Kadangi tame krikš ionyb s suv lavime lietuvi tautai gl di skaud s jos istorinio likimo padariniai, reikia peržvelgti t nes kming krikšto m ginim laikotarp ir išsiaiškinti, kod l Lietuva tapo paskutinioji pagonyb s salel Ryt Europoje. Juk vis vidurini amži laikotarp , ištisus šimtme ius, kada Vakaruose Bažny ios globojama augo krikš ioniškoji kult ra, vyst si mokslas, steig si mokyklos, k r si šimtais vienuolynai - ano meto kult rinio ir religinio gyvenimo cel s, - Lietuvos plotus vis dar deng ne tik istoriškos nežinios, bet ir pagonyb s kai.

Vakar kult ra pamažu sklido rytus. Otono I (Didžiojo) steigtoji Magdeburgo arkivyskupija (968) su jai priklausan iomis trimis vyskupijomis tur jo pasiimti uždavin krikš ionyb nešti dar toliau rytus. Ta iau iš ši vidurio Europos neofit german neatsirado toki , kurie airi ir škot vienuoli pavyzdžiu skelbt Evangelij tokiomis priemon mis, koki reikalauja pats jos mokymas. Tiesa, atskir christianizatori ir misionieri buvo. Dar IX a. pamaldusis Hamburgo vyskupas šv. Ansgaras, kurio

vyskupija tur jo b ti centras visoms šiaur s misijoms, skleid Kristaus moksl Holšteine ir Švedijoje. Bet tam *Šiaur s apaštalui* neteko atlikti Vokietijos Bonifaco vaidmens. Kontempliatyvi jo krikš ionyb neimponavo šiaurie iams. Tik viena bažny ia Švedijoje ir dvi bažny ios Danijoje buvo šv. Ansgaro (†865) darbo vaisiai. Bet iš artimos Švedijos priešingam Baltijos pakraš iui Evangelija nebuvo nešama. Balt tautos, ypa pr sai, kuršiai, žiemgaliai pirmiausia Skandinavijos tautas pažino ne kaip krikštytojus, o kaip energingus ir dr sius normanus j reivius, tikrus ano meto prekybininkus.

Tiesa, pr s ir latvi tautose jau X-XII a. buvo tik jimo skelb j . Kankiniais mir Pr suose Prahos arkivyskupas Adalbertas (†997) ir Kvorfurto vienuolis Brunonas (†1009). S kmingiau tas darbas sek si Meinhardui ir Bertoldui, pirmiesiems Livonijos vyskupams XII a. gale.

Ir didel s vieno asmens pastangos, ir kilnios id jos, jeigu n ra tinkam pagalbinink , turi nuslopti. Taip ir didelis šv. Ansgaro užsimojimas ir tai kuriosios Pr s misijos Adalberto ir Brunono asmenyje nebesulauk tinkam p dini .

Pra jo lygiai 200 met nieko negirdint apie misijas. Visas Vakar Europos d mesys ir energija susitelk kov tarp Bažny ios ir valstyb s (Henriko IV laikai). Paskui prasid jo Kryžiaus karai, Vakar Europa nukrypo

Palestin . Dabar lenk istorikai bando nurodyti, kad iš Lenkijos buvo prasid jusios christianizacijos pastangos Pr suose. Bet jos tur jo b ti tik labai ribotos, nepalikusios žymesni p dsak . Tigr misij balt tautose b ta labai mažai.

XIII a. pradžioje (1230) atvyko Pr sus Palestinoje sik r s *Kryžiuo i ordinas*, kai jau prieš 30 met Livonijai christianizuoti buvo Rygoje kurtas *Kalavijuo i ordinas*, greit (1237) jungtas Pr s nauj j institucij . Pr s ordinas, kurio tikslas buvo ginti apkrikštytuosius, greit per jo iš ofensyvos defensyvon, nes geriausias apsigynimas yra pa iam puolant. Iš viso tie santykiai susipyn taip, kad Pr suose ir Livonijoje prievarta vedam krikš ionyb lyd jo neofit pavergimas. Ir kryžiaus karuose Palestinoje gimusiam Vokie i ordinui netr ko pasiaukojimo, graži š ki tik jimui ginti, silpniesiems užtarti, bet šalia to prisiplak žmoni egoistini reikal , nesveiko avanti rizmo, ir tas Ordin padar prieštariga, kontrastiška institucija, kilni id j ir žiaurumo kupinos egoistin s politikos mišiniu.

Daugiau kaip 200 met , per išstis 8-ias generacijas, kova su šituo Ordinu Lietuvai buvo gyvyb s ir mirties klausimas, b ti ar neb ti valstybe. Per ilg laik kardu priprat s veikti vienuolis kryžiuotis pasirod nebetinkamas misij darbui. Jis visai atrato nuo tikrosios Evangelijos dvasios ir per išstis 200 met savo nuolatiniuose karuose su pagonimis lietuviais (o karas visada gimdo neapykant ir žiaurum) neberado priemoni ir form lietuviams pakrikštyti. Pagaliau ir pats pr s krikštas iš jo toks žiaurus, kad jie visiškai išnyko baisyse kovose ir priespaudoje.

Bažny ia laik si teisingo nusistatymo pagoni atžvilgiu. Ji per popiežius skelb , kad kryžiuo iai turi tiktai ginti krikš ionis nuo pagoni užpuldin jim , taigi užtikrinti jiems tik jimo laisv . Popiežius draud iš neofit atimin ti turtus, kad pasikrikštij neb t sunkesn je b kl je kaip prieš krikšt . Jau Honorijus III raš :

Visi neofitai, tik naudodamiesi visiška laisve, turi priklausyti Bažny iai. - 1219 m. jis raš pr s vyskupui Kristijonui: J S turite stengtis pagonis ne savo vergovei paglemžti, bet atvesti prie Išganytojo.

Tai buvo kryžiuo iams teoriški samprotavimai iš tolimos Romos, o gyvenimo praktikoje jie, t raginim nepaisydami, jo visai kitu keliu.

sitraukus kryžiuo iams nuolatin aktyvi kov , faktiškai ginkluot misij darbas rutuliojosi taip, kad riteriai ir kryžiaus žygio dalyviai, savo ekspedicijose sutik pagoni b rius, be abejo, niekados netur jo patogios progos j paklausti, ar jie nori krikštytis. ia ir gl di didžioji Ordino darbo ir jo kryžiaus kar Lietuvon tragedija. Šitaip pagrindiniams christianizacijos bei misij principams susikeitus žiaurioje praktikoje nuo XIII a. antros pus s kryžiuotis ir pagonis lietuvis su jo permanentišk ir niekad nesibaigiant kar .

Tokiu b du, norint spr sti Lietuvos krikšto nuostabiai ilgo suv lavimo problem , reikia pirmiausia susipažinti su Ordino strukt ra ir jo nusistatymu pagoni atžvilgiu, ypa kai tas *misij vienuolynas* savo išorine organizacija ir gerai sutvarkyta administracija, valstyb su visais jos atributais, m sekuliariz ti, nes ir jis, kaip ir visos valstyb s, buvo atremtas tuos pa ius *žemiškuosius* reikalus.

O Vakar Europoje dar ilgai, iki pat Jogailos ir Vytauto laik , buvo ži rima Kryžiuo i ordin kaip vienintel krikš ionyb s neš j ir jos reprezentant kovose su pagonimis lietuviais. Ordinas pats sau buvo tvirtai pasisavin s Lietuvos krikštytojo vard ir, kaip matysime, bet kokias kitas pastangas kliudydavo ir stengdavosi likviduoti. O kiekvienas naujas Ordino magistras iki XIV a. vis gyveno viltimi, kad jam pasiseks paklupdyti pagonis lietuvius arba bent užimti vakarin Lietuvos dal - Žemai ius, taip reikaling abiem Ordino Šakom (Pr sams ir Livonijai) susijungti.

Šitaip politiškai ir teritoriškai suprasta krikš ionyb lietuvi kunigaikš-i gal jo b ti priimta taip pat tik *politini* aplinkybi ver iama. Didel s koalicijos ver iamas rado keli Rygon, Livonijos ordin , ir Lietuvos vienytojas Mindaugas. Nematydamas kitos išeities, Ordino magistro skatinamas, jis krikštijosi, t. y. jo tuo pa iu keliu, kur jam buvo nurod s pavojingas konkurentas Lietuvos sost brolyvaikis Tautvila.

Mindaugas, pirmasis ir paskutinis Lietuvos karalius

Jis sugeb jo išsivaduoti iš Ordino aiški pastang paimti per krikšt Lietuv ir jos vyskupij savo takon. Naujoji vyskupija, kuri pretenzijas kartu reišk ir Ordinas, ir arkivyskupas, buvo *tiesiogin je Apaštal Sosto*

globoje. Inocentas IV tvirtai palaik Mindaug ir pats tvark Lietuvos vyskupijos reikalus, apsaugodamas j nuo vairi pretendent. Bet šitai vyskupijai, nors ji formaliai buvo ir ant gero pagrindo kurta, nebuvo lemta ilgai išsilaikyti. Pasikrikštij s buvo tik pats karalius, jo šeima ir dvaras. Iš popiežiaus Inocento IV bul s žodži , kad Mindaugas krikšt pri m su dideliu pagoni b riu, galima išvesti, jog buvo pakrikštyti ir Mindaugo šalininkai. Tuo tarpu pagoniškoji reakcija, jungdamasi su prieš karali kovojaniais vietiniais kunigaikšiais, vert Mindaug nutraukti savo santykius su Ordinu. Atsimesdamas nuo kryžiuo i , turb t Mindaugas atsisak ir nuo krikš ionyb s. Bet jei Mindaugas ir neb t apostata v s, tai, kad jis ir visa jo šeima buvo išžudyta politini prieš , reišk krikš ionyb s žlugim lietuvi tautoje daugiau negu 100-ui met .

Išmintingai prad tas darbas, k rimas tik Romai priklausan ios vyskupijos, žlugo. Jis buvo prad tas s jungoje su Lietuvos priešais, kuriems r p jo pirma Lietuv užkariauti, o tik paskui j krikštyti. Tad šitoks politini interes lydimas krikštas lietuvi kunigaikš i (Mindaugo prieš) akims atrod per daug pavojingas. Krikš ionyb je, kuriai atstovavo Ordinas, lietuviai mat tik pavergian i galyb , kuri jiems prievarta kryžiaus karais ir politin mis priemon mis buvo stengiamasi primesti, tod l ia ji ir susid r su tokiu griežtu pasipriešinimu ir nepri mimu.

Didel buvo Lietuvos nelaim , kad Mindaugo prad toji krikš ionyb neprigijo ir neišsilaik . Priešingu atveju, žinoma, ir lietuvi tautos istorija b t nu jusi kitais keliais. Ordinas buvo anksti nustoj s savo racijos, kai Pr suose, pr s sukilimo metu, bebuvo lik vos kelios jo pilys. Senpr si tauta neb t buvusi pasmerkta išnykimui. Lietuvi santykiai su kitais krikštytais kaimynais (Lenkija) b t nu j taip pat kitu keliu. O Lietuvos visu plotu pasukimas Vakar Europos pus b t joje anksti išugd s sav kult r (raš t , mokyklas ir t.t.).

Vytenio ir Gedimino laik krikšto bandymai

Trumpai suminint XIV a. m ginimus Lietuv apkrikštyti, reikia pamin ti, kad tuoj po Mindaugo mirties pop. Urbonas IV (1263) ir pop. Klemensas IV (1268) band Lietuvoje toliau palaikyti žlungan i krikš ionyb . Bet pagoniškosios reakcijos laikais, kuriai atstovavo karingas ir veiklus Traidenis (1270-1282), joki krikš ionyb s p dsak šaltiniai neduoda.

XIII a. gale Rygos arkivyskupas dar bandym su krikš ionybe si-skverbti Lietuvon. Vytenio lietuviai buvo palankiai nusistat krikš ionyb s atžvilgiu, kaip aišk ja iš 1298 m. Rygos miesto dokumento. (1257 m. pop. Aleksandras IV net buvo ekskomunikav s Ordin už tai, kad kryžiuo iai žudo pagonis, norin ius laisvai priimti krikš ionyb .) Bet iš Vytenio palankumo ir tolerancijos dar nieko neiš jo. Vytenio laikais Livonijos kryžiuo iai bus neabejotinai visaip trukd arkivyskupo kunigams vykti s junginink žem christianizuoti, t. y. vykdyti tos pareigos, kuri jie tik sau savinosi ir ypa nenor jo

jos užleisti kyriam savo konkurentui. Ordino nari tikslas buvo pirma Lietuv užkariauti, o tik paskui krikštyti. To tikslo siekdami kryžiuo iai ir laik Lietuv savo misijos sritimi ir tod l niekam kitam, net Rygos arkivyskupui, nenor jo jos užleisti.

Dar 1312 m. Vytenis, kai Rygon buvo atvyk s popiežiaus legatas Franciskus Moliano, kreip si j ir Rygos arkivyskup , - taip rašo Gediminas savo laiške popiežiui Jonui XXII, - prašydamas atsi sti 2 pranciškonus, kuriems nor t atiduoti pastatyt bažny i . Ta bažny ia, kaip rodo tas pats laiškas, lietuvi ir kryžiuo i kovose vokie i riteri buvo sudeginta, bet v liau, jau Gedimino valdymo pradžioje, pranciškonai ir dominikonai tur jo Vilniuje savas bažny ias, o Naugarduke buvo dar viena pranciškonn bažny ia. Atskirame laiške (1323 05 26) Gediminas kreip si saks provincijos pranciškonus ir praš 4-i vienuoli aptarnauti dviem bažnyiom (Vilniuje ir Naugarduke).

Šitaip Gediminas raš savo garsiuosius laiškus, kuriais kviet Lietuvon ne tik amatininkus, kininkus, pirklus, bet ir vyskopus, kunigus ir vienuolius, žad damas globoti bažny ias, gerbti dvasininkus ir pats apsikrikštyti. Šitie laišakai, grei iausiai Gedimino ir Rygos miesto artimo bendradarbiavimo vaisius prieš abiej neken iam Livonijos ordin , tur jo parodyti kunigaikš io ger vali . Rygie iams jie buvo naudingi prieš kryžiuo ius. O pagaliau jei j raginamas Gediminas b t tap s krikš ionimi, rygie iams prieš Ordin b t atkrit s svarbiausias priekaištas, kad jie dedasi s jungon su pagonimis ir su jais palaiko pelning prekyb . Ta iau pa ioje Lietuvoje buvo per daug lotyniškam krikštui priešing j g (žemai iai, sta iatikiai) ir pats krikšto klausimas Lietuvos santykiuose su Ordinu jau buvo per daug susikomplicav s, kad b t galima greit laiškais j išspr sti. Negreit Gediminas sulauk atsakymo iš Avinjone reziduojan io pop. Jono XXII, kuris, vos tap s popiežiumi, buvo kreip sis laišku Gedimin (1317), ragindamas j priimti krikšt . Kai Gedimino laišk atvyko pasiuntiniai, aplinkyb s jau buvo pakitusios, ir pats Gediminas d josi nieko nežin s apie pažad krikštytis. Galimas dalykas, kad šitoku b du užmegzdami santykius su krikš ionimis, o ypa su popiežiumi, Lietuvos kunigaikš iai nor jo palengvinti kryžiuo i spaudim , kuris XIV a. dar si vis intensyvesnis ir didesnis. Lietuvos kunigaikš iai nenor jo priimti krikšto ne d l ypatingo priešingumo krikš ionybei ir ne d l j fanatiško užkiet jimo pagonyb je. Jie krat si tik Ordino si lomos krikš ionyb s, nes, kaip kiekvienas savarankiškas valstybinis organizmas, bijojo netekti *politin s nepriklausomyb s*, o iš kitur krikštas buvo sunkiai manomas. Ordinas buvo taip išpl t s savo propagand , jog m skelbti, kad Gedimino pažadas krikštytis yra tik prasimanymai. Apie pa ius Gedimino laiškus buvo paskleistos žinios, kad jie es rygie i sufalsifikuoti ir Vakaruose išplatinti. Pagaliau kryžiuo iai, neleisdami misionieri Lietuvon, buvo kaltinami v liau, jog jie kurst žemai ius ir

rusus sukilti, jeigu Gediminas bandyt krikštytis. Šitoki akcij kryžiuo iai buvo išvert savo tikruosius tikslus.

Bet Lietuvoje krikš ionyb pamažu plito iš apa ios, kitaip tariant, lietuviai tur jo prog j iš arti pažinti. Dideliais b riais patekdavo Lietuvon krikš ionišk žemi belaisvi . Padarydami tolimus ir dažnus žygius Lenkijon, lietuviai atsivesdavo daug krikš ioni belaisvi . Pasiremdami vienu Gedimino laišku, lenk istorikai akcentuoja, kad XIV a. lenkai jau tur j Lietuvoje savo bažny i ir dvasinink . Reikia manyti, kad tokie kunigai, nelaisv je pramok svetimos kalbos, gal jo b ti s kmingais misionieriais, kai at jo oficialaus krikšto valanda. Bet jie gal jo ir anks iau parodyti savo iniciatyv . Tod l iš krikš ioni belaisvi ir iš kitur lietuviai gal jo pažinti Kristaus moksl . Ta iau to neužteko - reik jo oficialaus krikšto. Krikštydavosi kartais lietuviai per b g liai. Kryžiuo iuose 1383 m. krikštijosi ir pats Vytautas. Gedimino s naus Algirdo abi žmonos buvo sta iatik s, o pirmosios žmonos ir vaikai krikštyti bizantišku krikštu. Tokie kunigaikš i pasikrikštijimai tiek lotyniška, tiek bizantiška forma atitik politikos reikalus, buvo momento pasisekimai ir Lietuvoje likdavo be platesnio atgarsio. Ir lietuvait s kunigaikštys ištek davo už rus arba už lotyniška krikštyt kunigaikš i . Stipri giminyt rišo lietuvius su moz r kunigaikšiais. Gaudemunda Traidenait (1279), dvi Gediminait s - Elzbieta ir Eufemija - ištek jo už moz r kunigaikš i ir krikštijosi lotyniška. Ir K stutait Danut ten pat nutek jo. Tre ioji Gedimino dukt Aldona ištek jo už Lenkijos karaliaus Kazimiero. Bet tie giminyt s ryšiai su Romos krikšto kunigaikšiais, lygiai kaip ir su sta iatikiais, didel s takos Lietuvos krikšto reikalams nepadar .

Iš viso, kas ia pasakyta, aišk ja, jog XIV a. Lietuva nebuvo visai izoliuota nuo Vakar Europos pasaulio ir krikš ionyb s. vairiais pavidalais lietuviai tur jo prog susidurti su tik jimu, kurio vardu kryžiuo iai vis t s puolimus.

Gedimino ir K stu io laikai (1316-1382), tas 66-eri met laikotarpis, dviej generacij amžius, yra Pr s ordino didžiausios stipryb s ir geriausio jo žyd jimo laikai. Du eneringiausi jo magistrai - Ditrichas fon Altenburgas ir Vilrichas fon Kniprod - padar iš Ordino valstyb , besit sian i nuo Vyslos krant iki Narvos (su pavoju pagoni kyliu žemai iuose!). Ordinas ano laiko Europoje buvo laikomas geriausiu administratoriumi, pavyzdinčiausiu finansininku, kurio proporcingai joks Europos kraštas negal jo pralenkti. Ši grynai militaristiška organizuota valstyb , nors jos nariai ant savo apsiaust nuolat nešiojo kryž i , išvirto j g , kuri r pinosi tik Ordino valstybei taip reikalingos teritorijos - Žemai i krašto - už mimu. Ir Ordinas vis t s savo puolimus, ir metai po met vis ruoš naujus žygius. Iš kartos kart lietuviai paveld davo t li dn palikim - kov su kryžiuoiais. Dvi karo stovyklos vis tais paiais žudyni , naikinim ir Pl šim metodais nuolat kovojo viena su antra. Pagonys gyn savo laisv ,

gyvyb ir nepriklausomyb , o kryžiuo iai laik savo pareiga pagoni plotus prijungti prie savo krikš ioniškos valstyb s. Tie abiej nesutaikom prieš reikalai taip susimezg , jog kokie nors teoriški pasi lymai nieko daugiau nereišk , o Ordinas Romoje buvo laikomas oficialiu krikštytoju. Nuostabu yra, kad per tiek daug laiko Vokie i ordino kunigai nesi m ir neband ieškoti nauj b d krikštyti pagonis, ne vien tik kryži si lant ant kardo galo.

1335 m. Vokie i ordino istorijoje buvo labai laimingi. Energingas magistras Ditrichas fon Altenburgas, nuties s Lietuvos link per Pr s ir Užnemun s girias du vieškelius, m statyti ant Nemuno kranto prie Mituvos žio i Jurgenborg , prie Sredžiaus - Marienburg ir vakarus, pora kilometr nuo Veliunos pilies, prie Gystaus upelio - Bajerburg . Šitaip s kmingai kryžiuo iai jo pirmyn panemuniais ir art jo Kauno link. Iš Bajerburgo Ordinas svajojo greit užkariauti vis Lietuv . Tai parodo imperatoriaus Liudviko Bavarie io dovanojimai, kuriais šis Lietuv , Žemaiius ir rus kraštus priskyr didžiajam Ordino magistrui. Tiesa, tas aktas netur jo praktiškos reikšm s, bet jis parodo kryžiuo i politinius planus. Bajerburgas buvo numatytas Ordino valdomos Lietuvos sostine. Buvo suplanuota ir Lietuvos *bažnytin* organizacija. Bajerburgas tur jo tapti Lietuvos bažnytiniu centru, kai Ordinas lietuvius ginklu pakrikštys. Bajerburge tur jo reziduoti Lietuvos arkivyskupas metropolitas, o jo valdžiai tur jo b ti subordinuoti visi neofit krašto vyskupai.

K stu io ir Algirdo laik projektai pakrikštyti Lietuv

Nesunku buvo Lietuvos kunigaikš iams žvelgti tikruosius Ordino politikos tikslus. Jiems visai buvo aišku, kad krikš ionyb iš kryžiuo i nepriimtina. K stu io ir Algirdo laikais kartkart mis buvo judinamas, keliamas Lietuvos krikšto klausimas, nors jam realizuoti ypating pastang nedaroma. Ir patys Lietuvos valdovai pasitaikius progai nesikratydavo svarstyti toki pasi lym ir sumanym , einan i ne iš Ordino. Pirmasis projektas K stu iui krikštytis buvo pasi lytas, kaip matyti iš Klemenso IV laišk , Lenkijos karaliui Kazimierui Didžiajam, kuriam teko su Kunigaikštija ir Liubartu Gediminai iu kovoti d l Volynijos-Hali o žemi . Popiežius, sužinoj s per Lenkijos karali , kad Lietuvos kunigaikštis sutinka krikštytis, praš Kazimier išsi sti Lietuvon misionieri . O kreipdamasis Gniezno arkivyskup skatino si sti Lietuvon vairi vienuolyn ir regul vienuoli ir kunig , dievot ir dor vyr , kurie kunigaikšt , jo brolius ir taut išmokyti naujojo tik jimo, vest gera ir vadovaut . Bet dabar jau bandoma nustatyti, kad ir Lenkijos karaliaus pasi lym krikštytis lyd jo taip pat politiniai interesai. K stu io krikš ionyb - kai jo krikštas buvo išskeltas politiniais motyvais - nepatrauk n dideli pažadai.

Po dvej met (1351) Vengrijos karaliaus Liudviko žygio metu Lietuvon iškilo naujas projektas. Prad j s su K stu iu derybas, karalius gavo iš

didžiojo kunigaikščio pažad krikštytis. Kristus sutiko su savo valdiniais priimti krikštą, sudar su Liudviku sutartį, pagal kurią jis pažadėjo Vengrijai talkininkauti, o Vengrija ir Lenkija - priversti Ordiną grąžinti iš Lietuvos atimtas žemes ir jas ginti nuo totorių. Nors abi pusės sutartį patvirtino priesaikomis (ia Kristus atliko savotiškas aukojimo apeigas), tačiau Kristus, sulaužęs sutartį, pabėgė. Pažadą krikštytis ir taiką Kristus bus davęs norėdamas atitolinti nuo savo žemi prieš.

Naujas Lietuvos krikšto projektas vėl iškilęs po kelerių metų (1357) taip pat Lenkijos karaliaus iniciatyva. Kazimierui rūpėjo pasiteisinti prieš Ordino priekaištus, radusius atgarsį Avinjono kurijoje, kad jis palaikęs santykius su pagoniška Lietuva. 1357 m. pabaigoje Kazimieras rašė Avinjonan, kad Lietuvos kunigaikščiai sutinka krikštytis ir prašė Inocent VI rašyti tuo reikalu imperatoriui Karoliui IV ir Vengrijos karaliui Liudvikui, domu, kad Kazimieras pageidavo, jog neofitai lietuviai bažnyčios ir visi vienuolynai būtų subordinuoti Gniezno arkivyskupui. Iš tiesų Karolis IV parašė Lietuvos kunigaikščiams laiškus, ragindamas krikštytis ir žadėdamas pagalbą. Jo delegacijai, atvykusiai Lietuvai, buvo pareikšta, kad Lietuva tegalėtų tada krikštytis, jei Ordinas Kunigaikštystei grąžintų atimtas žemes tarp Priegliaus ir Dauguvos; patys kryžiuočiai turėtų išsikelti

Rusijos dykumas ir ten krikščionis ginti nuo totorių. Tos sąlygos ano meto lietuviams, išvargintiems nuolatinio karo santykiuose su Ordinu, buvo suprantamos. Jos juos išnoro kuo toliau atitolinti Ordiną nuo Lietuvos ribų. Tačiau Ordinui tos sąlygos buvo per sunkios ir neįgyvendinamos. Juk iki to laiko Ordinas Prūsijoje buvo prisistatęs daugybę pilių, išgudrus keletą žydinčių miestų, išvystę plačią ir pelningą prekybą ir jokių būdu nebūtų norę sukelti kažkokius tolimus plotus ir vėl viską pradėti kurti iš naujo. Kryžiuočių vadovybės ir jos nariai buvo per daug suaugę su savo turtais Prūsijoje ir per daug persimė kolektyviniu gavo institucijos egoizmu, kad dėl lietuvių pasiūlymų būtų galėjais laisvai palikti į gavo užimtus plotus.

Vėl praėjo keliolika metų kryžiuočių nuolatinis deginimas ir naikinimas Lietuvos gyventojų sodybų, žmonių žudymų ar mirtinų nelaisvinių. Į antrojo XIV a. pusę žino tik dar intensyvesnes kryžiuočių ekspedicijas iš Prūsijos ir iš Livonijos su šimtais ir tūkstančiais išvežtų nelaisvinių žmonių, dideliais skaičiais išžudytų vyrų, kaimenimis išvartų galvijų ir t.t. Todėl visi gerai norais pagrįsti bandymai atsimušdavo Ordino politiką.

O juk XIV a. Lietuvoje buvo krikščionys vienuoliai ir bažnyčios. Tyliai savo darbą dirbo pranciškonai ir dominikonai, apie kurių veikimą nedaug kas žino. Nuo XIV a. pradžios, vėliausiai Gedimino valdymo laikais, tie vienuoliai jau buvo Lietuvoje sėdę. Ypač pranciškonų vaidmuo yra išskirtinas. Iš kitos pusės, klaidinga yra kalbėti, esant jau Algirdo laikais Petras Goštautas buvo kurdinys net 14 pranciškonų Vilniuje, ir jie vieną dieną būv išžudyti. Iš tikrųjų XIV a. žinome apie 2 pranciškonus Gedimino laikais. Laikas jau būtų 14-os pranciškonų legendos nebeskirti

istorini fakt sritin. Lygiai taip pat v lesni Maskvos šaltiniai buvo paskelb apie trij sta iatiki mirt Vilniuje. Lietuviams pagonims tolerancijos id ja nebuvo svetima. Turb t tai gl d jo lietuvi pagonyb s esm je, kad jie gamtos reiškini kulte paskendusios savo religijos niekam nepriimet . Tai buvo savita j religijos žym . Jie laik si jos užkiet j ir sveti miems neprieinami, bet ir kit nepersekiodami. Atrodo, kad Lietuvos valdovai laik si senosios religijos ne tiek iš prisirišimo prie savojo gamtos ir dvasi kulto, kiek d l baim s netekti nepriklausomyb s. Žinoma, reik jo skaitytis ir su pagoniška reakcija, kuriai krikš ionis ir visokio pikto neš - jas kryžiuotis buvo sinonimai.

Priverstin je ir išsigimusiais metodais vykdomoje christianizacijoje gl di ir li dnas Pr s tautos likimas. Joje reikia taip pat ieškoti atsakymo, kod l buvo taip suv luotas lietuvi tautos krikštas.

Tokia gyvenimo ironija ir paradoksas, kad toji institucija, kurios pareiga buvo skleisti tarp pagoni krikš ionyb , pasidar jos stabdžiu. Ir Lietuvos krikštijimo darbas atiteko ne tiems, kurie 2 šimtme ius Vakar Europoje d josi pagoni christianizatoriais. Lenk padedami, kai j sost atsis do lietuvis kunigaikštis Algirdo s nus Jogaila, pagaliau lietuviai ir oficialiai pri m krikšt .

Lietuvi krikštas Vilniuje 1387 metais

Pagoniškos Lietuvos kunigaikš iui Algirdai iui Jogailai teko didel garb tapti kaimynin s katalikiškos valstyb s (Lenkijos) karaliumi. Kr vos akte (1385 08 15) gl d jo ir vienos, ir kitos pus s real s ir politiškai apgalvoti išskai iavimai. Kiekviena pus tik josi iš dviej dideli valstybi sujungimo po vienu skeptru savo valstybei naudos. Nesvarbu buvo b simam karaliui Jogailai, katr valstyb prie katros jis prijungs, nes jam tada buvo aišku, kad jis vis tiek gal s valdyti abi valstybes.

Kr vos aktas sudaro Ryt Europos istorijoje labai svarb faktori ne tik politiniu, bet ir kult riniu bei religiniu atžvilgiu. Šiuo reikšmingu momentu, kada Kunigaikštija savo veid nukreip Vakarūs, atsirado pagaliau patogi proga ramiu b du su tos kaimynin s s jungin s valstyb s pagalba pasikrikštyti. Nors pagonyb dar tvirtai buvo augusi liaudies mas se, bet ir Jogailai, ir Vytautui buvo aišku, kad politiniai gyvenimo faktai rodo, jog ji tapo tikras *anachronizmas*. Ir pa i kunigaikš i šeimos tuo atžvilgiu išgyveno kriz . Tiesa, K stutis ir Algirdas tebetik jo senuosius dievus ir abu mir pagonimis - su atitinkamais papro iais buvo sudeginti ant laužo, - ta iau jaunoji karta jau tur jo kitaip galvoti, nes naujasis tik jimas verž si pro visus plyšius. Jai matant aplink save vien tik krikš ioniškas tautas, tur davo kilti abejoni , ar beišsilaikys pagonyb , ar ne pats laikas priimti t vis išpaž stam Evangelij . Apie Jogail žinom, kad jis, tap s didžiuoju kunigaikš iu ir si sdamas savo brol Skirgail pas Ordino magistr , imperatori ir galiausiai pat popieži , tur jo

tiksl apkrikštyti Lietuv ir suartinti j su Vakarais. Galimas dalykas, jog Jogaila krikšt ži r jo kaip politin b tinyb , kaip j tinkam priemon Vakaruose laim ti draug , popiežiaus ir imperatoriaus palankum . Kad Jogaila ieškojo nauj keli , išeities iš Lietuv labai varginan i kar su kryžiu iais, rodo jo 1382 m. sutartis, kuria didysis kunigaikštis pasižad jo krikštytis, užleisdamas Ordinui Žemai i krašt iki Dubysos. Ta iau Žemai i Jogaila neatidav kryžiu iams ir krikštui priimti rado kitok , ne taip pavojing b d . Per politin unij su Lenkija buvo atrasta proga priimti Evangelij .

Dar buvo kitas labai artimas kelias rytus. Kunigaikštijoje rus sta iatiki buvo daug daugiau negu pagoni lietuvi . Nuo Gedimino laik kunigaikš i vaikai dažnai b davo graikiškai krikštijami, sta iatik s atvedamos valdov dvar ir t.t. Tiesa, pa ios lietuvi tautos mas s, ypa žemai i , sta iatikyb visai nebuvo palietusi. Ta iau vesti j oficialiai iš aukšto neb t buv berods sunku. Bet Ryt Bažny ios apeig krikštas, *neišlaisvindamas* b sim lietuvi schizmatik nuo kryžiu i tolesn s propagandos ir politini pretenzij , b t ateityje palengvin s rusiškajam elementui gyti visišk persvar valstyb je. Tada Lietuva ne tik b t nutraukusi ryšius su Vakar kult ra, kurios svarbiausia grandis gal jo b ti ir buvo krikštas, bet ir visiškai surus jusi. Ypa galima tai teigti žvelgiant iš XIX a. antrosios pus s. Reikia atsiminti, kad Muravjovo gadyne lietuvi liaudies mases nuo visom priemon m vedamos ir brukamos rusifikacijos daugiausia gelb jo Romos krikštas.

1387 02 14 Jogaila prad jo konkre iai vykdyti Kr vos akto pažadus. Šv. Stanislovo katedroje jis pasikrikštijo su savo broliais, daugybe lyd jusi bajor ir kunigaikš i . Viešai prie lotynišku krikštu krikštyt prisijung tada ir Vytautas, kuris 1383 m. buvo Vokie i ordino pakrikštytas, berods kur laik irgi laik si sta iatikyb s. Iškilmingas kunigaikš i ir palydov krikštas buvo tarsi žengiamasis Lietuvos krikšto aktas. Daug svarbesnis ir labai didel s reikšm s aktas vyko lygiai po met Vilniuje. 1386 m. buvo krikštyti kunigaikš iai ir didikai, o Vilniuje 1387 m. tur jo b ti pakrikštyta ir paprastoji bajorija. Tas krikštas simbolizavo visos Lietuvos prisijungim prie Romos tik jimo, kurio liepsnel jau vienur kitur ruseno nuo Mindaugo bandytos vesti krikš ionyb s.

Viešas atsisakymas pagonyb s ir pasukimas Vakar krikš ionyb lietuvi tautos gyvenime ir kult riniu atžvilgiu reišk nepaprast pos k . Patys lenkai tam nepaprastam lietuvi tautos gyvenimo vykiui nesuteik didel s svarbos, kaip patvirtina ir Jogailos Vilniuje duotosios privilegijos. Naujasis Lenkijos karalius Vilniun atvyko su dvasinink b reliu, kuriame nebuvo nei Gniezno arkivyskupo, nei Krokuvoje lietuvius kunigaikš ius krikštijusio vyskupo Radlicos, nei veiklaus Poznan s vyskupo Dobrogosto. Nors iš jaunut s Jogailien s nuo seno buvo norima padaryti Lietuvos apaštal , bet ir ji Lietuvos krikšte nedalyvavo.

Apie Lietuvos krikšt, kad ir kaip svarb to meto fakt, maža teturime žini. Ordino kronikos apie tai tyli, - krikštas vyko be jo pagalbos. Per 2 šimtmečius pretendavo Lietuvos krikštijimo monopol, dabar tur jo pikta iš šalies žirti, kaip lietuviai nusigrž nuo vokie misijos. Tod ir vokie metrašiai rašo trumpai: *Lietuviams bu nesunku krikštytis, nes jie buvo priprat prie pir i*; arba ironiškai: *Jogaila d l karalyst s ir gražios moters leido sau ant galvos užpilti truput vandens*. Šiaip jau plat s ir išsam s kryžiuo metrašiai n ra mums joks šaltinis krikšto reikalui. Tod l neskaitant trijų Jogailos duot dokument, belieka pasitik ti vieninteliu pla iu šaltiniu - Krokuvos kanauninko Dluogošo kronika, kuri irgi yra ne be tendencijos. Patys lenk istorikai yra kritiškai vertin Dluogošo kronik ir rado daug klaiding dalyk. Pavyzdžiui, Dluogošas (raš s 80 met v liau nuo krikšto) yra paskelb s, kad Lietuvon atvyk s Jogaila, Jadvygos ir arkivyskupo Bodzantos lydidas. Tuo tarpu dokumentai, lygiai kaip ir lenk skundas Konstancoje, rodo, kad juodviej nebuvo. Iš t dokument galima nustatyti, kad, be vienintelio vyskupo Andriaus ir dvasinink, dalyvavo Moz rijos kunigaikšiai, pasaulieiai Lenkijos didikai, palydovai. Dalyvavo, žinoma, visi žymesnieji Lietuvos kunigaikšiai, keli Jogailos broliai (Skirgaila, Vladimiras, Kaributas), Vytautas, Kunigaikštijos didikai.

Dluogošas pasakoja, kad paties Jogailos sakymu Vilniaus pilies pap d - je ir kitur aplink esaniose alkavietse buvo sunaikinti auk židiniai. Buvo liepta iškirsi šventais laikomus medžius ir giraites, išmušti namuose gerbiamus žalius. Nesant užtenkamai kunig, mokan i lietuviškai, es pats Jogaila išvert s lietuvi kalbon *T ve m s ir Tikiu Diev T v*.

Pradžioje pavaldiniams daugiau reišk ne tiek Naujojo Mokslo turinys, kiek didžiojo kunigaikšio autoritetas, sak s mesti senus tik jimus ir prietarus. Savo valdovui paklus bajorai tur jo priimti ir tok pat tik jim, kok valdovas naujai prad jo išpažinti. Šitokia dvasia reikia suprasti Jogailos katekizmini ties aiškinim. Po 25 met juodu su Vytautu panašiai elg si Žemai iuose (apie tai bus kalbama toliau).

Pasak Dluogošo, Vilniuje per pagrindin gyventoj krikštijim kelias dienas buvo mokoma tik jimo ties. Vyrai ir moterys buvo suskirstomi atskirus b relius ir, užtenkamai - *s fficientur* - pašlaksius vandeniu, suteikiamas atskiram b reliui vardas, pvz., vyr - Petras, Povilas, Jobas, Stanislovas ir t.t. Moterims buvo panašiai duodami vardai - Kotryna, Margarita, Darata ir t. t. Kai kas abejoja d l Dluogošo aprašytojo krikštijimo b do. Juk jis pats sako, kad kunigai kelet dien mok žmones tik jimo ties, tai jeigu jie tur jo laiko mokyti, tai gal jo užtekti laiko ir aplieti vandeniu kiekvien skyrium. Kiekvienas pakrikštytasis gaudavo balt vilnon r b, kaip simbol atgaautos nekaltyb s.

Nepateikiant skai i, rus metrašiuose sakoma, kad *pus Vilniaus pri m vokie i tik jim*. Matyt, kita gyventoj pus buvo stiatikiai ar svetimtauai, pirmiausia vokie i pirkliai.

V lesn mis žiniomis, 1387 m. buvo pakrikštyta apie 30 000, nes krikšto teikimas neapsiribojo vien Vilniumi. Jogaila važin jo ir kitur, sakydamas mesti pagonyb . Tada buvo kurtos ir pirmosios parapijos: Ukmergėje, Maišiagalėje, Nemeninėje, Medininkuose, Krivoje, Ainoje ir Obolcuose. Jeigu tarp pirm j parapij neminima bažny ios Kaune ir Trakuose, tai ženklas, kad ten jau seniau jos buvo, juo labiau kad abiejuose miestuose buvo vokie i pirkliai .

Su Mindaugo mirtimi pradingus *Lietuvos vyskupijai*, Jogailos senelio kurtoje Lietuvos sostin je 1387 02 17 buvo duota pradžia naujai vyskupijai, subordinuotai Gniezno vyskupui. Abu pirmieji Vilniaus vyskupai (Andrius Vosila, Jok bas Plichta) buvo pranciškonai, jau nuo anks iau gyven Lietuvoje ir mok j lietuviškai. Tik j p diniai iki pat 1918 m. (Jurgio Matulai io paskyrimas) jau nebesir pino teis mis lietuvi kalbos, kuria ilgai kalb jo didel dalis vyskupijos tikin i j .

Pasirodo, Mindaugas buvo geriau suprat s bažnytin politik ir pasiek tai, kad jo laik vyskupo Kristijono vyskupija buvo subordinuota tiesiogiai Apaštala Sostui.

Trumpai ia minint lotyniško krikšto vaidmen , reikia pasakyti, kad su Bažny ia Lietuvon at jo ir glaudžiai su ja susijusios Vakar Europos kult ros formos. Juk ilgus šimtme ius viduriniais amžiais Bažny ios ir kult ros s vokos buvo beveik identiškos. Ilg laik vienuolynai buvo vieninteliai mokslo židiniai, kur buvo ne tik rašomos kronikos, rašomi ar kantriai nurašini jami švent j gyvenimai ir kitos religinio pob džio knygos. Vienuolynuose gim ano laiko poezija, literat ra, prie vienuolyn ir bažny i buvo organizuojamos mokyklos, raštingi žmon s paprastai b davo vienuoliai dvasininkai. Vienuolynuose ir bažnyiose, kurios buvo viso to laiko religinio gyvenimo ašis, kaup si meno turtai. Toji krikš ionyb , vidurini amži civilizacijos tikroji skleid ja, tur jo su krikšto pri mimu tapti Lietuvoje ir naujas kult ros veiksnys. Tiesa, lietuviai ir anks iau, dar pagoniškajame laikotarpyje, šiek tiek bendravo su Vakarais, daugiau negu paprastai manoma, bet lotyniškas krikštas tur jo taut labiau susieti su Vakarais, neduodamas suklest ti bizantiškai stia iatikiško stiliaus rusiškajai kult rai. Nors jos vaidmen kalbant apie Lietuvos kryžkel (1387) paprastai m gstama per daug kainoti, ta iau ji iš tikr j buvo prad jusi leisti šaknis.

Tiesa, lietuviai ir anks iau gyveno savit kult ros gyvenim . Bet pagoniškajame laikotarpyje, ištisoms kartoms kovojant egzistencin kov su kryžiuoiais, toji lietuvi kult ra buvo pasinešusi perdm militaristine kryptimi, nes j išoriškai reprezentavo sumaniai ir gerai rengtos pilys, k lgrindos, geras apsiginklavimas ir t.t. Kraštui virtus nuolatinio karo stovykla, n tie energingi valdovai, kaip Gediminas, Algirdas, K stutis, nebegal jo atsid ti ramiam kult ros darbui.

Su krikš ionybe Lietuvon at jo pirmosios mokyklos. Apie pirm j , suorganizuot prie Vilniaus katedros, turime žini jau iš XV amžiaus.

Nuo XV a. pradžios m rodytis pirmieji lietuviai ir Europos universitetuose, pradžioje daugiausia Krokuvėje ir Prahėje. Kada Lietuvoje protestantai (xvi a.) m skleisti savo moksl ir k r mokykl K dainiuose, Vilniaus vyskupui Protasevi iui besir pinant, J zuitai k r Lietuvoje Liublino unijos metais pirm j gimnazij (kolegij), o po 10-ies met ir pirm j aukšt j Lietuvos mokykl - Vilniaus Akademij , išgyvenusi 185 metus ir išugdžiusi Lietuvai nemaža intelektualini j g . Po tam tikr permaintos j zuitiškos Akademijos pagrindu buvo kurtas Vilniaus universitetas.

Daug kur Lietuvoje Bažny ia buvo kult ros skleid ja ir architekt rinio meno srityje. Religinis žmogaus nusiteikimas aukoti Dievo garbei žemišk - sias g rybes skatino, pvz., statyti gražias bažny ias. Net XVII a., kai Lietuvos kraštas buvo tiek išvarg s ir sunyk s po Maskvos ir Švedijos kar , buvo pastatytos gražiausios Lietuvos bažny ios, pvz., Vilniuje - Šv. Petro ir Povilo, Šv. Kazimiero, Šv. Teres s, Aušros Vart ; Kaune - Karmelit arba tikrojo baroko stiliaus Pažaislio bažny ia. XVII a. buvo pastatytos m rin s bažny ios ir periferijoje: Kretingoje, Telšiuose ir kt.

RELIGIJA IR TAUTIŠKUMAS

Antanas Maceina

KRIKŠ IONIŠKASIS TURINYS IR LIETUVIŠKOJI FORMA

Religijos ir tautyb s santykiai

Tautinio elemento vaidmuo religijoje, specialiai krikš ionyb je, šiandien sudaro vien iš svarbesni aktuali klausim . Taut atbudimas ir j aktyvus reiškimasis visuomeniniame gyvenime negal jo nepaliesti ir religin s srities: ia tuojau iškilo religijos ir tautyb s santyki problema. Humanizmo laikai sprend klausim , kaip santykiauja žmogiškumas ir religija, o m s laikams reikia išspr sti, kaip santykiauja su religija tautiškumas. D l to, norint susekti vidinius ryšius tarp krikš ioniškojo turinio ir lietuviškosios formos, vis pirma reikia bent iš principo nustatyti gaires religijos ir tautyb s santykiams.

Religija, paprastai sakoma, yra žmogaus santykiavimas su Dievu. Šitas santykiavimas gali b ti s moningas, aktualus, pasireiški s tam tikrais ženklais ir tam tikromis formomis. Tuomet mes turime religij psihologine ir moraline prasme arba tai, k šv. Tomas yra pavadin s religijos dorybe - *virtus religionis*. Bet šitas santykiavimas gali b ti ir nes moningas. Jis gali likti pasisl p s žmogaus dvasios, jo prigimties gelm se, nes prigimties gelm s visados yra susijusios su Dievu, kaip su pirm ja savo Priežastimi ir savo Palaikytoju. Dievas turi nuolatinį santyki su žmogumi ne tik d l to, kad Jis j suk r , bet ir d l to, kad Jis j palaiko, nes dieviškoji Apvaizda yra ne kas kita, kaip kurian iojo dieviškojo akto

prat simas laike. Šitaip suprstas žmogaus santykiavimas su Dievu arba šitaip suprasta religija jau bus imama ontologine prasme. Apie toki religij yra sakoma, kad ji žmogui gimta. Psichologine ir moraline prasme religijos žmogus gali išsižad ti ir j pamesti. Bet jis niekadods negali nutraukti savo prigimties santyki su Dievu, vadinasi, jis negali išsižad ti religijos ontologine prasme. Nereikia n aiškinti, kad psichologiškai ir morališkai suprstos religijos pagrindas yra religija, suprasta ontologiškai. Negana to, religija, kaip moralin doryb ir psichologinis išgyvenimas, yra ne kas kita, tik ontologini savo prigimties santyki su Dievu suvokimas, j sis moninimas ir j konkretus pripažinimas. Ontologiniai santykiai su Dievu visados sudaro giliausi religijos pagrind .

Šiuo tad atžvilgiu galima tvirtinti, kad religija yra pats žmogiškasis buvimas. Ne koks nors šito buvimo atžvilgis, ne kokia nors jo forma, bet pats žmogiškasis buvimas. Žmogiškasis buvimas yra buvimas religijoje, per religij ir iš religijos. Džiovanis Papinis yra pasak s, kad *Dievo šaukiasi net tas, kuris Jam piktžodžiauja*. Šita mintis turi gili prasm . Jeigu žmogus yra sukurtas pagal Dievo paveiksl , jeigu Dievas yra jo pirmavaizdis, vadinasi, žmogus bus tiek žmogus, kiek jis artinsis prie savo pirmavaizdžio, kitaip sakant, kiek jis tur s nuolatinį ir gyv santyki su Dievu, arba religijos. Religijos nustojimas ontologiniu atžvilgiu yra ir žmogiškumo nustojimas. Religija sudaro žmogiškojo buvimo turin , duoda jam prasm ir tiksl .

Tautyb jau kitaip santykiauja su žmogiškuoju buvimu. Tautyb žmogiškajam buvimui yra ne turinys, bet forma. Žmogiškasis buvimas savo konkreiose apraiškose gyja vairi b d , tarp kuri yra ir tautinis b das arba tautyb . Žmogus savotiškai gyvena ir veikia jau kaip individas. Taip pat savotiškas jis yra kaip vyras ir moteris. Prie šit individuali ir lytini buvimo bei veikimo b d prisideda dar tautinis b das, sukurtas ras s, gyvenamosios aplinkos ir istorinio likimo. Tautyb n ra kokia substancija žmogiškojoje b tyb je, n ra koks nors atskiras elementas arba sritis. Ji yra konkreti žmogaus b sena ir veikseną, kuri apima vis žmogaus b tyb , visas jo galias ir visas jo sritis. Individualin b sena bei veikseną yra per siaura, kad joje žmogiškumas geb t iki galo pasireikšti, lytin b sena yra per plati, nes ji yra tik dvejopa, o tautin b sena yra kaip tik tinkama, nes joje žmogiškajam pradui yra pakankamai ir vairumo, ir platumo. Štai d l ko tautyb visais laikais buvo vienas iš pagrindini lemiam j gyvenimo veiksmi . M s laikais šita jos taka tik prad ta suvokti ir s moningai kultivuoti. Bet tautyb s vaidmuo buvo realus visados. Tautyb nul m žmogaus m stymo, jo papro i , jo k rybos, jo valstybini ir visuomenini institucij formas. Tautyb nul m ir žmogaus religij .

Nusista ius, kad religija yra žmogiškojo buvimo turinys, o tautyb - jo forma, nesunku bus suprasti, kad santykiai tarp religijos ir tautyb s yra

gil s ir organiški. Religija ir tautyb sudaro konkre i žmogaus egzistencij : pirmoji pripildo šit egzistencij turinio, o antroji suteikia jai pastovias formas. Be religijos žmogiškasis buvimas b t be turinio, be prasm s ir be tikslo. Be tautyb s jis netur t konkre i form , d l to b t nesuvokiamas, negyvenimiškas, nereikšmingas. Religija ir tautyb yra du pagrindiniai žmogaus gyvenimo pradai, kurie šit gyvenim prasmina ir j padaro verting . Žmogiškasis buvimas sujungia religij ir tautyb neperskiriamais ryšiais ir kiekvien prad palenkia tarpusavio takai.

Religija darosi palenkta tautybei ta prasme, kad konkre iai ji gali reikštis tik tautin mis formomis. Tiesa, jau kiekvienas žmogus, kaip individualas, santykiuoja su Dievu savotiškai. Bet šis individualus santykiavimas yra per smulkus, kad jis gal t sukurti išviršines, regimas ir pastovias formas. Tokias formas susikuria tik tautyb . *Tauta duoda religijai konkret reiškimosi b d* . Tai yra faktas, kur religij istorija visiškai patvirtina.

Net pats J zus Kristus, priimdamas žmogišk j prigimt , neapsireišk kaip kažkoks bendras žmogus, bet kaip tam tikros ras s, tautos ir amžiaus tipas. Jo duotas Apreiškimas taip pat kalba savo laiko ir savo tautos kalba, simboliiais ir palyginimais.

Tautinis elementas religijoje yra labai ryškus ir labai reikšmingas. Jis padaro *religij šios tikrov s religija*. D l to kiekviena religija yra ir turi b ti tautiška, vadinasi, atitinkanti konkre iomis formomis tautos dvasi . Jos turinys gali b ti tarptautinis ar anttautinis, bet konkre ios jos formos turi b ti išaugusios iš tautin s individualyb s. Kitaip ji b t žmogui svetima, nesuvokiama ir neišgyvenama, nes kiekvien daikt žmogus gali priimti tik tada, kai jis pasireiškia jo dvasiai artimomis formomis.

Iš kitos pus s, tautin s formos religijoje taip pat patiria savotišk tak . Turin ne tik forma apipavidalina, bet jis tam tikru b du kei ia ir pa i form . Tiesa, forma iš esm s visados lieka ta pati.

Religija pripildo tautyb turinio ir sykiu jai padaro vienoki ar kitoki tak . Santykiuose su religija tautyb esti pakilninama, iškeliami iš grynai prigimt sfer ; ji esti paskatinama išskelti iš sav s kuo daugiausia k rybini j g , nes taut gyvenime religija visados esti pasireiškusi kaip nepaprastas kult rinis akstinas, nors kult r skatinti ir n ra pirmaeilis religijos uždavinys. Be abejo, susekti religijos tak tautybei esti lengviau tada, kai tauta kei ia savo religij . Kai religija yra su tauta suaugusi nuo neatmenam laik , religijos palikti tautyb je b ruožai gali b ti tik labai sunkiai susekami, nes ia niekados n ra aišku, kas yra sukurta d l religijos takos, o kas yra kil iš pa ios tautin s individualyb s prigimties. Bet tada, kai d l kuri nors priežas i tauta palieka savo sen j religija ir priima nauj , šitos naujos religijos taka tautinei individualybei, kuri pasilieka ta pati, gali b ti susekama daug lengviau.

Kaip santykiuoja religija su tautybe apskritai, taip santykiuoja krikš ionyb su lietuvybe. Krikš ionyb sudaro žmogiškojo gyvenimo turin , o

lietuviyb tam tikros žmoni grup s gyvenimui suteikia pastovias ir konkre tias formas. Tiems žmon ms, kuriuos mes vadiname lietuviais ir krikš-ionimis, krikš ionyb reiškiasi lietuviškomis formomis: j krikš ionyb yra lietuviška, kaip pranc z - pranc žiška ar vokie i - vokiška.

Krikš ioniškojo turinio taka lietuviškajai formai

Pirmiausia mums tenka aptarti klausim , koki tak tur jo krikš ionyb tautinei m s individualybei. Istorikai jau yra rodin j , kad krikš-ionyb s našas lietuvišk j kult r yra nepaprastai didelis ir gausus, jau tik tas vienas faktas, kad krikš ionyb mums suk r mokyklas, iš kuri išaugo m s kult ros pionieriai, rodo, koki gili vag ji yra išvairiusi lietuviškosios kult ros srityje. Bet su šita kult rine taka savaime siejasi ir kitas klausimas, b tent, kuria linkme d l krikš ionyb s takos pasisuko lietuviškosios tautin s individualyb s išsivystymas. Kiekviena tautin individualyb yra dinaminis dalykas, kuris nuolat kinta ir vystosi. Religijos pakeitimas yra toks svarbus tautos gyvenime veiksnys, kad jis šit nuolatin tautin s individualyb s tapim savaime nukreipia vienokia ar kitokia linkme. Tod l ir lietuvi tautos pasikrikštijimas negal jo likti be ryškesni žymi jos individualyb je. Kokios yra šitos žym s?

Jeigu vadovaudamiesi moderniosios etnologijos tyrin jimais pripažinsime, kad aukštosios kult ros tautos yra vienoks ar kitoks trij pirmykšt s kult ros tip - totemistinio, matriarchatinio ir nomadinio - junginys, tai lietuvi tauta bus toks junginys iš dvej tip : iš matriarchatinio ir nomadinio. Totemistinio tipo joje nežymu. Matriarchatin dvasios strukt ra lietuvi tautin je individualyb je istoriškai sudaro žemutin - senesn sluoksn , o nomadinis - aukštesn , naujesn . Vis d lto matriarchatinis sluoksnis, kad ir senesnis, lietuvi tautoje pasiliko toks stiprus, kad jo dvasios žymi ir jo takos mes užtinkame visose lietuviškosios kult ros srityse. Mes nekuriame tiktai simboli arba mit , kaip graikai, apie matriarchatinius tautos laikus. Mes realiai gyvename buvusios matriarchatin s gadyn s poveikyje. Didel motinos pagarba lietuviškose šeimose, motinos vaidmuo šeimoje, kaip j aiškiai rodo m s liaudies dainos, moters aktyvus vaidmuo senov s lietuvi religijoje, geometrini fig r stilizacija ir augal motyvai liaudies raštuose bei ornamentikoje, kaimai linijos pavidalo - štai tos žym s, kuriomis etnologija charakterizuoja matriarchatin kult ros tip ir kurios visos yra randamos lietuvi kult roje net ligi pat m s dien . Matriarchatinio prado buvimas lietuvi tautin je individualyb je yra aiškus.

Bet taip pat yra aiškus ir nomadinis pradas. Etnologija šit prad charakterizuoja kaip pla i užsimojim , dideli žygi dvasi . Ji n ra prisirišusi prie žem s, kaip matriarchatin dvasia. Nomadinis žmogus yra klajoklis pirmin je kult roje ir užkariautojas aukštojoje kult roje. Jis kuria dideles valstybes, kurios imponuoja savo pla iomis erdv mis, statymais,

visuomenin mis institucijomis. Nomadinis žmogus yra valstybininkas, statym leid jas, organizatorius. Kad lietuvi tauta tok period yra pergyvenusi, tai daugiau negu tikra. M s valstyb , kuri driek si nuo Baltijos iki Juod j j r , buvo nomadin s dvasios padaras. Tos pa ios dvasios buvo sukurti pirmieji m s statym kodeksai. Ta pati dvasia sukur hierarchin visuomen s gyvenimo strukt r : bajorus ir valstie ius, nes aristokratinis principas yra randamas tik nomadiniame kult ros tipe.

Šit tad dviej prad susijungimas, j s veika kaip tik ir sukur m s tautos istorij . Koki reikšm ia tur jo krikš ionyb ? Vis pirma reikia pasakyti, kad krikš ionyb lietuvi taut at jo tuo metu, kada nomadinis m s individualyb s pradas buvo pa iame klest jime.

Vytautas savo darbais pla i užsimojim ir didži žygi trokštan i lietuvio nomado dvasi buvo išl s iki aukš iausio laipsnio. Nuo to laiko nomadin dvasia pradeda silpn ti. Mes nedr stame tvirtinti, kad to silpn jimo priežastis buvo krikš ionyb . Ne! Taut istorijoje prada nuolatos kaitaliojasi, ir kiekvienas išgyvena tam tikr pakilim ir smukim . Bet krikš ionyb kaip tik pataik ateiti tada, kai nomadinis lietuvio pradas jau prad jo leisti žemyn. Krikš ioniškas m s istorijos periodas sutampa su nomadin s dvasios pralaim jimu, paskui kur eina ir šitos dvasios sukurt dalyk nykimas: mes netenkame tos didžios imperijos, netenkame sav statym , m s hierarchin visuomen s strukt ra išsigimsta. Žodžiu, horizontalin m s kult ros kryptis pradeda kisti.

Josios vietoje iškylo vertikaln kryptis: mes iš platybi pradadam pamažu leisti gilyn, kurti pastovesn , ryškesn ir labiau ap iuopiam kult r . Tai yra matriarchatinio prado atsivavimo periodas. Ir ia mes kaip tik galime surasti gili tak , kuri šiam pradui at jo iš krikš ionyb s. Prieškrikš ionišk laik m s kult ros vaizdas yra labai tamsus, nes iš to periodo yra lik tik labai nedaug kiek ryškesni liudytoj . Neb dami totemistai, mes nesuk r me technin s kult ros: mes netur jome miest , architekt ros ir skulpt ros paminkl . Neb dami pirmiausia matriarchatininkai, mes per maža tetur jome dvasin s kult ros: nesuk r me mit , religini misterij , neišvyst me net žem s darbo. Prieškrikš ioniškas m s istorijos tarpsnis buvo valdomas nomadinio prado, kuris k r specialiai visuomenin kult r . Tuo tarpu šitoji kult ra žlunga beveik visa su tais žmon mis, kurie j palaiko. Štai d l ko apie prieškrikš ionišk m s tautos amži mes kult riniu atžvilgiu žinome labai nedaug.

Kitaip prad jo m s kult ra eiti po krikšto. Atsigaun s matriarchatinis prad rado krikš ionyb je didel pagalbinink , ir visa, kas m s tautos yra sukurta po krikšto, yra krikš ioniško ir matriarchatinio prado s veikos padaras. Nesuk r mitologijos nomadinio tarpsnio metu, nes nomadin kult ra mitologijos neturi, mes v liau m me kurti pasakas, kuriose krikš ioniškas elementas jau labai ryškus šalia matriarchatinio elemento (raganos, žyniavimas...).

Neturdami joki religini statul iš stambelyb s laik , nes nomadas žmogus savo Dievo nevaizduoja, mes v liau išdrož me puiki r pintoj - li , ken ian i ir susim s iusi dievuk , kurie savo masiškumu, form grubumu aiškiai išduoda juose gl din i matriarchatin dvasi . Krišk ioniškoji moteryst s koncepcija rado labai palanki dirv matriarchatinio prado linkime monogamij . Krišk ioniškasis nekaltyb s idealas gerai susiderino su matriarchatiniu skaistyb s branginimu. Lietuvi tautoje krišk ionybei nereik jo kovoti su seksualiniu palaidumu, kuris žymi totemistiškai nusiteikusias tautas, kuriose moteris t ra tiek tevertinama, kiek ji yra graži form . Vadinasi, po kriško m s tautos kult ra aiškiai pasuko vertikaline linkme. Tai atitiko ir matriarchatinj prad , ir sykiu krišk ionyb , nes krišk ionyb iš esm s yra dvasin s, išvidin s kult ros religija.

<...> Ir šiandien, kada didžioji lietuviškoji imperija su savo statymais ir institucijomis t ra tolimos praeities aidas, apie j mes galime tik pasakoti. Tuo tarpu dvasin s kult ros laim jimai - menas, papro iai, religin s apeigos - yra šios dienos realyb . Mes j galime kiekvienam parodyti. Ir kaip tik šitoji realyb mus išskiria iš vis taut šeimos ir mums laimi originalios tautos k r jos vard .

Krišk ioniškojo turinio taka lietuviškajai formai jo ir tebeina dvasin s išvidin s kult ros kryptimi. Galimas daiktas, kad jeigu, pavyzdžiui, b tume pri m mahometonizm , mes tur tume šiandien sulton ir valdytume vis Ryt Europ , nes mahometonizmas yra nomad religija.

Šiandien mes esame krišk ionys, turime maž plot žem s ir saujel žmoni , bet užtat turime nepaprastai aukšt dvasin kult r , originalius meno, literat ros, muzikos ir filosofijos pradmenis. Pakreipdama žmogaus vid , krišk ionyb sulaik lietuvišk j tautin individualyb nuo didži laim jim gyvenimo paviršiuje, bet užtat jai leido prieti labai arti prie žmogaus ir gyvenimo esm s. Ir jeigu kada nors mums bus lemta tarti pasauliui sav lietuvišk žod , tai mes j kaip tik tarsime šitos išvidin s dvasin s kult ros srityje.

Lietuviškosios formos taka krišk ioniškajam turiniui

Antras kyla iš eil s klausimas, kokios reikšm s lietuviškoji individualyb tur jo krišk ionybei. Kitaip sakant, kaip krišk ionyb atspind jo lietuviška dvasia? ia mums v l reikia atsiminti, kad krišk ioniškasis m s istorijos tarpsnis yra sykiu ir matriarchatinio prado atsigavimo periodas. Atsigaudama matriarchatin dvasia krišk ionišk j turin savaime pritaik prie savos strukt ros. Ji pabr ž ir išvyst kaip tik tas krišk ionyb s puses ir kaip tik tuos atžvilgius, kurie geriau atitiko jos pa ios prigimt .

Pneumatizmas, misteringumas ir kosmiškumas yra 3 matriarchatinio prado religin s žym s ir sykiu 3 lietuviškosios krišk ionyb s bruožai.

Posakis, kad *Dievo karalyst yra ne iš šio pasaulio*, reiškia išvidin krišk ionyb s pob d . Krišk ionyb yra at jusi ši tikrov iš antgamtin s

srities, kad vis regim m s pasaul sutapdyt su dieviškuoju pirma-vaizdžiu. D l to krikš ionyb s veikimas *n ra tiktai išvidinis*. Kadangi jis turi reikal su konkreiu ir regimu gyvenimu, tod l jis negali b ti tiktai neregimas dvasios formavimas, tuo labiau kad vienaip ar kitaip suformuota dvasia savaime stengiasi savo strukt r išreikšti ir regimais objektyviais ženklais. Šiuo tad atžvilgiu krikš ionyb gyja ir regim form organizacijos, statym , disciplinos pavidalais. Konkreti krikš ionyb suima savyje ir sujungia dvi puses: išvidin , arba *pneumatin* , ir išviršin , arba *juridin* . Abi šios pus s yra neperskiriamos, nors ir skirtingos pa ios savyje. Abi jos reikalingos, kaip reikalingi yra žmogui siela ir k nas.

Pneumatin krikš ionyb s pus suteikia krikš ionybei gyvumo, išvidin s j gos, ji žadina joje švent j ir kankini dvasi . Juridin pus saugoja krikš ionyb nuo pasin rimo gryname subjektyvume, nuo ištirpimo neaiškiose mistin se fantazijose. Be pneumatin s pus s krikš ionyb b t sustingusi, negyva organizacija, formalybi rinkinys - net lavonas. Be juridin s pus s ji b t daugiau subjektyvus žmogaus nusiteikimas, išvidinis religingumas, o ne pasaul perkei ianti ir valdanti religija. Tinkamai suderintos šitos dvi pus s laiduoja krikš ionybei josios stiprum .

Sunku b t surasti tok istorin tarpsn ir toki taut , kurioje šios abi pus s b t tobulai suderintos. Tobula pneumatinio ir juridinio prado sintez yra daugiau idealas negu realyb .

Lietuvi tauta, priimdama krikšt , taip pat savaime tur jo pasirinkti, katr pus ji labiau pabr š, katr labiau išgyvens, katr labiau išvystys. Be abejo, šitas pasirinkimas buvo nes moningas. Jis buvo daromas pagal lietuviškosios tautin s individualyb s strukt r . N viena tauta s moningai nesirenka arba pneumatizmo, arba juridiškumo. Tad *pneumatizmas* savaime pasireišk ir lietuvi tautos krikš ioniškoje istorijoje.

Matriarchatin religija yra susijusi su tik jimu prisik limu, sielos nemirtingumu, siel keliavimu; joje esama išsivys iusio prot vi kulto. Visos šitos ypatyb s savo reminiscencijomis ir m s tautoje tur jo takos krikš ioniška- jam turiniui, stiprindamos pneumatin jo pus , apvilkdamos j savotiška nuotai-ka ir matriarchatin s dvasios papro i bei form vedimu konkret krikš- ionyb s reiškim si. Lietuviškoji tautin individualyb d l matriarchatin s dvasios takos skastykl nuk l pelk tas vietas, ken ian ias ir atgailaujan-ias sielas apgyvendino vandyje, augmenyse, ugnyje ir kituose šio pasaulio daiktuose. Ji suk r stipr tik jim galimu siel pasirodymu. Ji dar ilgai palaik v li gerbimo ir j min jimo paslaptinius papro ius.

Dievas lietuviui visados daugiau buvo išvidinio išgyvenimo pradas, negu iš viršaus duod s sakymus, baudži s ir atlygin s. Visoje lietuvi literat roje, visuose m s tautos papro iuose šitas religinis imanentiz- mas, šitas, Pšivaros žodžiais tariant, *Dievas mumyse* yra aiškiai jau ia- mas. Platesn m s liaudies ir šviesuomen s sukurt vertybi analiz gal t šitam teiginiui duoti daug konkre i rodym .

Antras bruožas, kur krikščioniškajam turiniui spaud lietuviškoji forma, yra *misteringumas*. Jeigu mes savo senojoje religijoje beveik nieko nežinome apie misterijas, tai dėl to, kad nomadinis pradas anuo metu buvo vyraujantis ir kad mes neturjome anais laikais rašto. Vis dėlto galima spėti, kad misterini pradmen senovės lietuvi religijoje būtą nemaža. Tai rodo vis pirma vaidilūnų buvimas, amžinosios ugnies deginimas, šventi miškai ir atskiri medžiai, po kuriais vykdavo iškilniai ir apeigos. Didelis senosios religijos susijimas su gamta taip pat rodo misterinio elemento buvimą. Todėl jeigu mes ir neturjome tokių išvystytų misterijų kaip graikai, vis dėlto misterinio prado nebuvome pametę.

Pirmiausia šio prado žymūs pasireiškę *kulte*. Vakarietiškas kultas yra labai santūrus, nepuošnus, tikslingas ir net racionalus. Iš esmės ir svarbiausiuose dalykuose palaikėme jį bruožas. Bet mes tuojau jį papuošėme pridėtinėmis ceremonijomis. Lietuviškoji individualybė negalėjo pakęsti šalto ir beveik nuogo rytietiškojo rito. Ji tad ir stengėsi jį papuošti. Tai įvyko tas pat, kas ir bažnyčių statyboje. Šalta ir nuoga gotika nerado mums pritarimo. Tas bažnyčias, kurios buvo pastatytos gotikos mūryje, lietuviškieji meisteriai pasiskubino restauruoti subarokinti.

Lietuviškajai dvasiai reikia šilumos santykiuose su Dievu. Dievas lietuviui nėra pirmiausia *tremenda Majestas*. Todėl jis nemėgsta susigęžti tamsiose ir didingose, bet šaltose ir niūriose gotikos katedrų navose. Jam reikia skliautų, jam reikia vainikų, žalumynų, gėlių. Niekas taip bažnyčių turėtų nepuošia vainikais ir gėlių kaip lietuviai.

Misterinio elemento žymu ir šventųjų vietų lankyme. Tiesa, šventųjų vietų visais laikais turėjo visos tautos. Bet ši šventųjų vietų išgyvenimas, jį vykdyti pajautimas kiekvienoje tautoje yra kitoks. Mes krikščioniškojoje istorijos eroje tokių šventųjų vietų susikūrimą labai daug. Nuo Kretingos ligi Alvito, nuo Zapyškio ligi Pivašiūnų mes turime daugybę stebuklingų paveikslų, kurių pagerbti tiesiog plačiai mini. Liaudis yra sitikinusi, kad tose vietose išsipildo jį prašymai, kad dieviškosios malonios stebuklingų būdu ten aplanko žmones. Bet lietuvis anų stebuklingų vietų vykius reaguoja labai savotiškai. Kitos tautos savo šventas vietas išreklamuoja, išgarsina, pasikviesdamos mokslininkus ištyti vykius stebuklingus, juos aprašyti, išanalizuoti, rodyti pasauliui, kad tai iš tikro nepaprasti, nenatūralūs reiškiniai, o lietuvis šituos vykius sutinka visai ramiai. Jis juos priima dkinga širdimi, bet be ypatingos nuostabos, be racionalios analizės. Daugiausia lietuvis paaukvoja porūlį šv. Antano duonai, kaip padėką už išgydymą. Bet kad jis eitų pas gydytoją, rodyt savo išgyjimą, leistų jį skelbti pasauliui - to nėra. Štai kodėl, turėdami tiek daug stebuklingų vietų, mes neturime stebuklingų, nes jais nesistebime: mums jie atrodo kaip paprastas, natūralus Dievo žygis žmogui pagalbūti. Dievas stebukladaris mūsų nejaudina. Nors tikime stebuklais, - net per daug tikime! - bet jį beveik nepastebime. Gal dėl to ir

nepastebime, kad per daug tikime, kad mums stebukl esama kiekviename žingsnyje.

Gal dėl to mes neturime n kanonizuot švent j , nes kanonizacijai yra reikalingi stebuklai. Tuo tarpu mes j neskelbiame, nereklamuojame, j nenagrin jame ir jais nesir piname. Mes turime daug švent žmoni , kuriuos liaudis meldžiasi. Ar jie kanonizuoti, ar ne, jai menkai ter pi. Šitas faktas taip pat rodo, kad mes menkai r pinam s formaliais bažnytiniais aktais. Juk *kanonizacija šventojo nepadaro: ji tik švent žmog tokiu oficialiai paskelbia*. Menkai paisydami juridini formali nuostat , mes nesir piname n liaudies gerbiamais šventaisiais. Mes kuo mažiausiai turime noro savo išvidin religingum kelti aikšt n, j formuluoti ir kristalizuoti. Mes susisiekiame su misteriniu krikš ionyb s turiniu, patiriame iš jo gavinan i tak ir nesir piname išviršin mis šios išraiškos apraiškomis: ar jos yra legalios, ar leidžiamos, o gal net draudžiamos juridini nuostat .

Tre ias bruožas, lietuviškosios formos pabr žtas krikš ioniškajame turinyje, yra *kosmiškumas*. Savo mitologija, simboliais, susijimu su gamta matriarchatinio kult ros tipo religija savo kosmiškumu išsiskiria iš kit religij . Bet aiškiausiai šitas kosminis bruožas pasirodo moteriškame dievyb s supratime.

Matriarchatinio kult ros tipo vyriausia dievyb yra moteriškos gimins, dažniausiai reiškiamą *Magna Mater* pavidalu. Šitoji *Magna Mater* yra vis daikt gimdytoja. Tai toji vaisinga versm , iš kurios plaukia vis b tis. Be abejo, krikš ioniškas mokslas apie Diev neleidžia Dievo laikyti nei vyru, nei moterimi. Vis d lto linkimas moteriškosios prigimties kosmiškum lietuvi tautin s individualyb s nebuvo pamestas ir krikš-ioniškajame istorijos tarpsnyje. ia jis pasireišk ir susiformavo ypatingu *Marijos kultu*.

Marijos garbinimas lietuvi tautoje jau nuo seno pasteb tas, net pavadinant m s krašt *Terra Marianna*. Marija, kaip Mergel ir Motina, m s tautoje turi ypating pagarb ir meil . Be abejo, Marijos kultas yra grynai krikš ioniškas. Bet jis labai atitiko lietuvi individualyb s linkim kosmiškum ir net d lto labai išplito ir taip giliai m s tautoje sišaknijo.

Švent j garbinimas m s tautoje n ra ryškus. Tiesa, mes labai gerbiame šv. Antan . Bet ši pagarba yra labiau propagandos padaras, negu savaimingas lietuviškos individualyb s išreiškimas, kas aiškiai pastebima Marijos kulte.

Kit švent j garbinimas yra daugiau lokalinio pob džio ir daugiau praktiniam reikalui. Tai rodo, kad lietuvis nem gsta tarpinink tarp Dievo ir sav s. Jis kreipiasi tiesiog Diev arba Marij , kuri iš tikr j yra vis maloni Tarpinink .

Visa švent j minia lietuvi širdies per daug netraukia. Šitoje vietoje susekame savotišk m s socialinio jausmo stok religin je srityje.

Matriarchatinio prado taka padaro, kad lietuvis, netur damas s mon je hierarchin s strukt ros žemiškoje visuomen je, šios strukt ros per daug nepaiso ir antgamtin je bendruomen je. Ir gamtin , ir antgamtin bendruomen jis išgyvena savotišku demokratinu b du. Jis kreipiasi tik aukš iausi Valdov ir viso kosmo žmonijos atstov - Marij . Laipsniškas jimas nuo aukštesnio prie žemesnio lietuviui yra sunkiai pakeliamas. Tod l švent j garbinimas yra menkas, o angel garbinimo beveik visai nežymu.

Šitomis pastabomis mes norime ir baigti lietuviškos religin s istoriosofijos bandym . Dar syk pastebime, kad tai yra tik bandymas, tik keletas id j , be platesnio j išsvystymo ir be konkretnio j pagrindimo. Daugelis ia išreikšt min i gali atrodyti abejotinos ir keistinos. Vis d lto autoriui atrodo, kad tasai kelias, kuriuo eidamas jis prie j yra pri j s, b tent - lietuviškos individualyb s analiz pagal pagrindinius pirmykš io žmogaus dvasios tipus, yra tikras ir lietuvi tautos kult riniams uždaviniamis ištirti jis gali b ti vaisingas. Žinodami, iš koki prad yra sud tam s tautin individualyb ir kaip šitie pradai reiškiasi konkre iame gyvenime, mes gal sime atsp ti ne tik tai, kod l m s religija ir kult ra yra tokia, kokia yra, bet ir tai, kokia ji turi b ti ateityje. Tautinis m s gyvenimo idealas gali b ti kildinamas tik iš tautin s m s individualyb s analiz s ir iš t pagrindini josios tendencij , kurios valdo m s istorij .

Baigiant bus naudinga trumpai formuluoti tam tikras tezes, kaip išvadas iš platesni aiškinim .

1. Religija taip santykiauja su tautybe, kaip to paties daikto turinys ir forma. Tod l religija konkre iai reiškiasi tautin mis lytimis, o tautin s lytys prisipildo religinio turinio. D l to taip pat religinis turinys keia tautines lytis, o tautin s lytys turi takos religiniam turiniui.

2. Krikš ioniškasis turinys, pripild s lietuvišk j form , sustiprino lietuviškoje tautin je individualyb je matriarchatin element ir taip pakreip lietuvišk j kult r iš horizontalin s vertikalin linkm .

3. Lietuviškoji forma, priimdama krikš ionišk j turin , pabr ž pneumatini jos pus , išvyst jos misteringum , o savo linkim kosmiškum apreišk ypatingu Marijos garbinimu.

Šios išvados rodo, kad galima ir reikia kalb ti apie *lietuvišk j krikš ionyb* . Pla iau nagrin jant ia aptart problem , toki lietuvišk bruož krikš ionyb je mes rastume labai daug, pradedant lietuvišku Dievo išgyvenimu ir baigiant bažnytin s organizacijos sistema.

Nor dami b ti s moningi lietuviai, turime žinoti ne tik tai, k mes gavome iš krikš ionyb s, bet ir tai, k jai dav me. Krikš ionyb yra ne tik atskir asmen , bet ir taut atpirkimo religija. Tod l mums ir svarbu žinoti, k mes, kaip lietuvi tauta, galime ir turime padaryti visuotinio išganymo ir visuotinio perkeitimo kelyje.

TAUTOS DVASIOS MILŽINAI

Stasys Yla

DIDŽIAI KRIKŠ IONIŠKOS ASMENYB S BRUOŽAI

(*Arkivyskupas Jurgis Matulaitis*)

Pažinti žmones ir myl ti. Steb jo jis gyvenim gana atvirai ir pažino j realiai.

Žem ne rojus, žmon s ne angelai ir ia negali gyventi be kryžiaus, - rašo konfratruai marijonui ir prideda: - R pinkis, brolau, savo širdyje tur ti ramyb . <...> Jei gali, ir kit tarpe s k ir gaivink t ramyb . <...> Matyt, ramyb yra brangus dalykas, kad j Kristus labiausiai teik apaštalams (Užr., p. 124-125).

Žinojo gerai ir pats patyr , ko galima laukti iš žmoni net šven iau siame darbe. Jis sako:

Kitados aš maniau, kad žmon s tik tada kitiems trukdo, kai juos mato kylant aukštyn, veržiantis geresnes vietas. Dabar sitikinau, kad žmon s dar labiau pyksta ir daug labiau trukdo, matydami kitus norint iš tolo šiek tiek pasekti Kristaus p domis (p. 125).

Jam b davo graudu matant, kaip pilni neapykantos giežia pagiež vieni prieš kitus (p. 125).

Žmoni pažinimas, ypa iš tos pus s, yra pati didžiausia kli tis m s ramybei. Su šia kli timi arkivysk. Matulaitis susid r jau vaikyst je, net savo šeimoje - iš savo paties brolio. B damas kunigu tur jo išgyventi vien skaudžiausi patyrim , kaip pašventintojai kartais užmiršta savo pašv stuosius ir palieka kan ioj ir vienumoj.

Matulaitis išgyveno tarin jimus iš pa i pašaukimo broli , buvo j skundžiamas net vyresniesiems. Jis rašo:

Kai man pirm kart praneš rimtas kunigas, kad aš Varšuvos konsistorijoje [kuriijoje] esu už bediev laikomas, kad net aprobato negausi s, man buvo labai skaudu. Tiesiog susirg s jau iausi, kaip ne savas vaikiš iojau kokias dvi savaites. <...> Kryžius tik paveiksl liuose gražus, g l mis papuoštas. Tikrasis kryžius visuomet sunkus (p. 107).

Tik mažas mažut lis gali b ti ramus ant motinos rank , kol jo kojy i nesužeidžia aštri žem . Tik vaikas gali šypsotis kiekvienam sutiktam žmogui, kol jis nepaž sta žmoni nemeil s, ned kingumo, vyliaus. Jeigu visiems šypsosi suaug s žmogus, mes tur tume sakyti: arba jis yra nenormalus, arba šventasis. Matulai io ramyb ir šypsnyš negal jo tad b ti nei naivaus vaiko, nei pamiš lio, o tik šventojo, kuris žmoni pažinim perkeit nepaprasta meile. Ir tai jis padar vedamas pavyzdžio, kok mums dav Kristus.

Viešpats J zus visuomet buvo romus, - rašo arkivysk. Matulaitis. - Kiek Jam žmon s visoki šunybi darydavo, o Jis niekad nesilio

žmoni myl j s ir jiems tarnav s. Numir už juos, nors žinojo ir mat j ned kingum ir niekingum . <...> Iš vis žmoni turb t tik vienas Viešpats J zus pilnai suvienijo žmoni pažinim su j meile. Jis tik vienas, pažinoj s žmones iki pa iam dugnui - visas j tamsias puses, patyr s nuo j ned kingum , - niekad nesiliov j myl j s. <...> Mes paprastai elgiam s priešingai. Net ir dor žmog pažin ar iau, pamat jo silpn sias puses, pradedam atšalti ir meil m s širdyse eina silpnyn. O k jau kalb ti apie tuos žmones, kurie mus žeidžia, užgauna. Toli dar, toli mes, Brolau, nuo tikrosios Kristaus dvasios (p. 124).

Štai vienas gražiausi ir taikliausi Matulai io pasteb jim , kad neužtenka žmones pažinti, bet reikia juos myl ti. Ir juo geriau mes juos paž stame, juo labiau reikia ugdyti savyje j meil ir šitos meil s mokytis iš Kristaus. Meil yra vienas t šaltini , iš kuri turi trykšti ramyb .

Myl ti ir atleisti. Nors Matulaitis toj vietoj neprat sia Kristaus ramyb s vaizdavimo, bet mes žinome patys. Kristus ramus ir tylus Kajafo ir Piloto teisme. Jis, lyg b t bejausmis, ramiai priima apspjaudym ir mušim , piktus kaltinimus ir mel . Ir Kristaus ramyb s paslaptis atsiskleidžia Jo atlaidume.

Meil negali b ti neatiaidi, jeigu jos bent kiek turime. Kiek jos turime, tiek parodome savo atlaidume. M s atlaidumo laipsnis priklauso nuo meil s laipsnio. Žinome iš patyrimo, kaip b na ramu, kai galime atleisti nuoskaud ir nesinėšioti jos ilgai.

Meil yra didel doryb - pati didžiausia, kurios iš m s reikalauja Dievas ir kuri savo pavyzdžiu paliko Kristus. k nyti tai dorybei, iš kurios plaukia ir ramyb , reikia kit parengiam j dorybi . Arkivysk. Matulaitis nurodo labai nat rali - pedagogini priemoni . Jis sako:

Reikia mokytis matant nematyti, girdint negird ti. Reikia mokytis vis t šunybi , blogybi nejausti taip labai, nesigraužti d l j (p. 125).

Ži r kime, kaip jis atskleidžia save, parodydamas, kad ir jis buvo jautrus: *Girdint kalbas prieš mylimus žmones, prieš savo taut , niekad negali b ti malonu. <...> Ir aš seniau, tokias kalbas gird damas, labai atjausdavau. Bet dabar jos labai menk man daro sp d. Jei kur girdžiu, praskamba, ir tiek. Raminuosi tuo, kad mes nuo t kalb nei blogesni, nei geresni neb sime. Tegu sau kalba, k nori, o mes ži r kime savo ir dirbkime, kad b tume kaskart geresni. O jau graužtis d lt kalb visai n ra ko (p. 124).*

Arkivysk. Jurgis iškelia tokio graužimosi neprasmingum , netgi žal sau patiems.

Ta gaiži neapykantos r gštis, kuriai leidžiame viešpatauti m s širdyse, daugiau mums patiems kenkia negu m s skriaud jams. Ji m s pa i širdis da (p. 125).

Pažinti save ir pasitik ti Dievu. Santykiai su žmonėmis yra vienas didelis mūsų nerimo šaltinis, o antras - mūsų santykis su savimi paiais. Mumyse išauga vidinis kliūtys, abejonės, pagundos. Iš to atsiranda susidrumstimas ir savimi paiais nusivylimas. Kartais ateina dvasin naktis arba akis pridengia lyg rukai. Kartais rodos eini, veržies pirmyn ir krinti lyg į praraj. Didžiausi nerimai, rėpsti ir sielvartai mums kelia mūsų pačių netobulumai. Jūs didesni mūsų netobulumai, kuriuos pažįstate, jūs didesni mūsų nerumybė. Bet ir jie yra sprendimas.

Kaip santykių su žmonėmis reikia didesni artimo meilės, taip santykių su savimi paiais reikia didelio pasitikėjimo Dievu. Matulaitis rašo vienai vienuolei:

Tik niekad nereikia nusiminti dėl savo netobulybi ir silpnybi. Jūs silpnėsni jau ir aš, jūs labiau Dievu pasitikime. Jis mūsų stiprybę ir išganymas.

Ir Matulaitis vis kreipiasi sveikint protą primindamas, kad

tarp idealo ir mūsų gyvenimo visuomet yra plyšys. <...> Didžiausi šventieji jau ir silpnai, nusidėjėliai ir dažnai skundžiasi, dejuoja. <...> Pats šv. Paulius skundžiasi, kad ir jį varginusios pagundos. <...> Tik stenkis vis eiti tolyn ir kilti. Nežinok taip labai, kiek dar kelio lieka nueiti. Dievas atlygins už pastangas ir netobulumus, tik vis žeminkis Dievo akyse, o Viešpats, matydamas nužemint tavo širdį, neatstums tavęs. Jūs silpnėsni jau ir aš, tu labiau pasitikime Dievu (p. 123).

Kitoj vietoj jis rašo:

Prie tobulybės priklausau ir mokėjimas savo netobulumus kantriai nešti, geriau sakant, kantriai ir patvariai su jais kovoti (p. 99).

Pasitikėjimas Dievu mums yra lyg inkaras laivui audringame jūros paviršiuje. Kai turime atramą ir žinomą, kas mus palaiko, tada negalime jaustis patys vieni - tarsi būtume žmonės be Dievo.

Štai Matulaitis prisatarimai:

Vis giliau žvilgtelėjau savo gyvenimą. <...> Viešpatie, kokia negalima. Kiek visur netobulybi, klaidos. Bevilts apimtas, kad taip giliai nepasitikėjau Tavo gailėstingumu. <...> Labiausiai mane žudoš manęs vaizduot ir mintys. Per mažai jas valdžiau. Kiek kart atsitiko koks svarbesnis reikalas, tai jau pagavęs mane ir nešiojo, kur tinkamas, ir blaškė visas puses, dirbti neduodamas. Taip pat nors dirbau, bet nebuvo geros tvarkos darbuose...

Gera daryti ir nesijaudinti. Šalia žmonių ir mūsų pačių negali būti dar vienas mūsų nerumybės šaltinis, tai visų darbai, pareigos ir reikalai. Kartais jie susibaga tiek daug, kad jėgos išsenka ir dvasia ima pavargti. Darbas išplaka kaip viską skudurą. Ir kad dar būtų gal matytum, kad galėtum ką nors pasakyti: va, baigiau ir galiu atsikviesti kaip žmogus,

visk užmiršti. Dar baisiau, kad vien darb bedirbant, reikia galvoti apie kelet kit pirmyn. Ir kiek pats darbas išvargina, tiek ne mažiau išsekina jo planavimas ar žinojimas ir galvojimas, kad kiti darbai tav s laukia.

Dar vienas dalykas: kai kurie m s darbai sutinka kli i , kuri apgal jimas pareikalauja nauj dideli dvasini ir fizini j g . Laimingi, kas gali dirbti normaliai, sistemingai, pastoviai ir daugiausia vienos r šies darb . Jie gali susitvarkyti, susiplanuoti ir taip išlaikyti vidin ramyb . Ir šiuo atžvilgiu žvelkime Matulait . Ži r kime, kaip jis, begalini darb užguitas, galvoja ir kuo pasitiki.

Ar išeis kas iš mano sunkaus ir vargingo darbo, vienas Dievas težino, kuris viskam duoda der jim . Nors žmon s mano darb vadina tuš iomis svajon mis, bet svajoti aš neturiu kada. Man tenka sunkiai dirbti nuo ryto ligi vakaro, nelabai turiu kada išėiti ir pasivaikš ioti. <...> Jei ir nieko neišeis iš mano sunkaus darbo ir vargo, tai, manau, kad bent Dievas priims mano gerus norus ir už juos atlygins, o tai mums visiems labiausiai turi r p ti. <...> Nei turt , nei tuš ios garb s, nei joki poaukš i niekad negeidžiau ir dabar juo labiau j neži riu, tik r pinuosi, kad Dievui tik iau, Bažny iai ir žmon ms gal iau k nors gera padaryti (p. 128).

B simai vienuolei M. R škytei jis rašo:

Tikra vienuol privalo trokšti ne ramaus b vio, bet darbo ir pasišventimo Dievui ir žmon ms (p. 99).

(Iš kn. Jurgis Matulaitis)

IŠ LIETUVOS BAŽNY I ISTORIJS

Kun. Petras Veblaitis

ŽEMAI I MEIL SAVO BAŽNY IAI

(K stai iai)

Rusijos carai gerai suprato, kad katalikiška Lietuva tol nenurims ir veršis išspr sti iš po j letenos, kol nebus panaikinti jos skirtumai: katalik tik jimas ir lietuvi tautyb . Siekdami surusinti ir susta iatikinti, m si uždarin ti vienuolynus ir bažny ias, ugdžiusius lietuvi atsparum bei atkaklum rusinimui.

Žemai i vyskupijoje buvo uždaryti šie vienuolynai: 1) Antaliept s karmelit 1832 m.; 2) Dotnuvos bernardin 1864 m.; 3) Il kštos Šv. Vincento misijos kongregacija 1832 m.; 4) Jonavos trinitori 1832 m.; 5) J žint Atgailos kanaunink 1832 m.; 6) Kalvarijos dominikon 1889 m.; 7) Kauno augustin 1864 m.; 8) Kauno bernardini 1864 m.; 9) Kauno bernardin 1850 m.; 10) Kauno dominikon 1845 m.; 11) Kauno karmelit 1845 m.; 12) Kauno pranciškon ir Vytauto Didžiojo bažny ia 1845 m.; 13) Kauno

šari i 1866 m.; 14) K daini *karmelit* 1832 m.; 15) K daini *pijor* 1832 m.; 16) K stai i kunig invalid namai, *rokit* vienuolynas ir sugriauta bažnyia 1886 m.; 17) Kolaini *karmelit* 1864 m.; 18) Kraži *benediktini* 1893 m.; 19) Kurkli *Atgailos kanaunink* 1832 m.; 20) Kvetk *Atgailos kanaunink* 1832 m.; 21) Linkuvos *karmelit* 1832 m.; 22) Padubysio *bazilijon* 1834 m.; 23) Pal ven s *dominikon* 1865 m.; 24) Panemunio *Atgailos kanaunink* 1832 m.; 25) Panev žio *pijor* 1832 m.; 26) Papilio *Atgailos kanaunink* 1832 m.; 27) Pašaltuonio *benediktini* 1832 m.; 28) Pažaislio *kamalduli* 1832 m.; 29) Pump n *senosios regulos karmelit* 1832 m.; 30) Raseini *dominikon* 1886 m.; 31) Raseini *karmelit* 1832 m.; 32) Raseini *pijor* 1832 m.; 33) Salako *Atgailos kanaunink* 1832 m.; 34) Skapiškio *dominikon* 1832 m.; 35) Skiemoni *Atgailos kanaunink* 1832 m.; 36) Smalv *Atgailos kanaunink* 1832 m.; 37) Suvainišio *Atgailos kanaunink* 1832 m.; 38) Telši *bernardin* 1852 m.; 39) Tytuv n *bernardin* 1864 m.; 40) Trošk n *bernardin* 1864 m.; 41) Upnink -Vepri *dominikon* apie 1832 m.; 42) Užverio *karmelit* 1850 m., o bažny i - 1865 m.; 43) Varni *rokit* 1832 m.; 44) Vilkmerg s *pijor* 1845 m.; 45) Vidži *Laterano kanaunink* 1839 m.; 46) Žaiginio *pranciškion* 1832 m.

Be to, rus valdžia Žemai i vyskupijoje dar uždar šias bažnyias ir koplyias: 1) Alantos altarij 1843 m.; 2) Balsi filijos bažny i, Šilal s parapijoj, sugriov 1845 m.; 3) Bataki dvaro koply i 1864 m.; 4) Bilevi i koply i Girkalnio parapijoj 1864 m.; 5) Devynduoni koply i Surviliškio parapijoj 1864 m.; 6) Gard koply i Kurtuv n parapijoj 1864 m.; 7) Kalnaberž s koply i Surviliškio parapijoj 1864 m.; 8) Kauno buv. J zuit bažny i pavert cerkve 1824 m.; 9) Kauno Karmelit bažny i uždar 1845 m., o caro sakymu (1881 03 07) j v l katalikams gr žino; 10) Kaunatavos filijos bažny i 1864 m.; 12) Niurkoni dvaro koply i Pump n parapijoje 1866 m.; 13) Pavalv n dvaro koply i Tryški parapijoje 1867 m.; 14) Paguos i dvaro koply i Zaras apskr. 1864 m.; 16) Skiemoni parapijos bažny i pavert filijine 1835 m.; 18) Teodoravo (Laukinink) dvaro koply i Bataki parapijoj 1864 m.; 19) Tytuv n Šv. Jurgio koply i kapin se 1866 m.; 20) Varni kunig atgailos namus 1866 m., koply i - 1867 m.; 21) Vencav filijos bažny i Duset parapijoj 1864 m.; 22) Visbar koply i Girkalnio parapijoje 1864 m.; 23) D kšto Šv. Onos bažny i 1867 m.

Kai šitaip rus valdžia Lietuvoje vienuolynus ir bažnyias uždarin jo, m s liaudžiai buvo gyvas reikalas tur ti nurodym , kaip ji tokiais atvejais turi elgtis. Visais klausimais, kaip lietuviai katalikai turi kovoti su valdžios pastangomis juos susta iatikinti ir rusinti, labai sakmius pamokymus skelb Tilž je leidžiamose broši rose Žemai i vyskupas Motiejus Valan ius (1850-1875).

Pacituosime ia kelet Valan iaus nurodym , kaip žmon s turi bažnyias ginti, kai rus valdžia jas uždaro:

Maskoliams bažny ias atimant, katalikai turi ne vien šiaip jau vyresnyb s melsti, kad to nedaryt, bet dar turi susib gti visos parapijos žmon s, vyriški ir moteriškos, vakar iu nešinos. Turi pripildyti, apgulti bažny i ir neleisti maskoli prie Dievo nam. Pa ioje bažnyioje turi naktavoti ir su ašaromis giedodami turi melsti Viešpaties, idant gelb t švent savo bažny i. <...> Jei kur žmog maskoliai mušt, kapot, aižyt su biz nais, vis tai tur iškent ti. Taip dar Tytuv n parapijonys, taip dar ir Minsko gubernijos katalikai, išplšiant jiems bažny ias. Po kelias dienas ir naktis gul jo bažny ioje ir šventoriuje, d l to sakau, jogei reikalingas vakartis.

Vysk. Valan ius dav ir netiesiogini nurodym, kaip ginti uždaromas bažny ias. Tai yra sakm s pamokymai, kaip reikia tvirtai laikytis katalik tik jimo. Pavyzdžiui, pacituosime šiuos:

Turite b ti tvirti tik jime, turite b ti pasiruoš kent ti kan ias, kaip senov s katalikai. Nors viršininkai už tvirtyb katalik tik jime atimt gyvenimus, sodint kalin ir plakt ar kapot, vis tai turite iškent ti, nes verta to yra Dangaus Karalyst. <...> J s v l s yra vertos to, idant d l j išganymo truput pakent tum t. Tod l, mano vaikai, nesigail kite nei savo nam, nei turt, nei gyvyb s. <...> Tur kit s, mano vaikai, tur kit s savo tik jimo, nors jus visus išmušt. <...> Jei maskoliai ims kur nag, jei muš, tvos, žudys, vis tai katalikas tegu ken ia. Viešpats Dievas ken ianiam už tik jim priduos stipryb s ir kantryb s...

Pamin tina ia ir vysk. M. Valan iaus pateiktoji persekiojamiems lietuviams *Vis Švent j Kent toj litanija*. Vyskupas, joje rodydamas, kaip d l tik jimo buvo kankinami pirmieji krikšč ionys, nor jo lietuvius paskatinti, kad ir jie kent t d l tik jimo rus persekiojami, nes Dievas jiems už tai atlygins dangumi ir švent j garbe. Tos litanijos pavyzdžiai:

Šv. Povilai, didis Apaštale, už katalik tik jim nukirstas, melski už mus.

Šv. Laurynai, Djakone, už katalik tik jim gyvas iškeptas, melski už mus.

Šv. Termesa, Mergaite, už katalik tik jim su pj klu perpjauta, melski už mus.

Tuos pamokymus, paskatinimus ir paraginimus lietuviai giliai d josi savo tvirtas ir atkaklias širdis ir negal jo neatsiminti, ypa tada, kai b davo didžiausias reikalas, kai rusai kibdavo uždaryti j bažny ias.

K stai i bažny i ir kunig invalid namus uždaryti rus valdžia m ruoštis nuo pat 1886 m. pavasario. Tuo tarpu valdžios aukštosios sferos reng K stai i filijas, priklausiusios Als dži parapijai, panaikini mo sakym. Rus caras Aleksandras III (1881-1894) jos uždarymo ukaz Pasiraš lengva širdimi. Metod Lietuvai susta iatikinti ir surusinti,

uždarin jant bažny ias ir vienuolynus, jis buvo paveld j s jau iš savo t vo Aleksandro II (1855-1881) ir iš savo senelio Nikolajaus I (1825-1855). Aleksandrui III, kaip ir jo pirmtakams, buvo aišku, kad lietuvius *metiežnikus* reikia *iskorenit'* - pakirsti jiems šaknis.

1886 m. vasar Vilniaus ir Kauno generalgubernatorius Ivanas Kochanovas gavo iš vidaus reikal viceministerio kunigaikšč io Gagarino pranešim , kad tais metais liepos 10 dien *Viešpats Imperatorius teik si aukš-iausiai sakyti: ištuštinti K stai i invalid namus, <...> esan i prie t nam bažny i uždaryti.*

Žemai i vyskupo pad tis buvo sunki. Caro sakymas bažny i uždaryti buvo aukš iausias sakymas. Jo privalomumas buvo paremtas fizine Rusijos j ga, prieš kuri spirtis vyskupas tos r šies ginkl netur jo. Tokiais atvejais vyskupas tur jo nusileisti fizinei valdžios prievartai, kovoti su valdžia, kiek buvo galima, moraline Bažny ios j ga ir atitinkamais pasyvaus pasipriešinimo b dais.

Tokios taktikos laikydamasis vyskupas, gav s sakym uždaryti K stai i bažny i , persiunt vykdyti vyskupijos konsistorijai, kuri veik pagal jo nurodymus. Konsistorija, daugiau nei por savai i padelsusi, rugs jo 15 d. paliep Als dži dekanui, Sedos klebonui kun. Pranciškui Mažeikai gubernatoriaus sakym vykdyti. Galimas dalykas, konsistorija nesiskubino siuntin ti rašt d l to, kad K stai i apylink s gyventojai, patyr , jog j bažny ia bus uždaroma, tur t laiko susitarti, kaip reikia j ginti.

Slinko neramios apylink s gyventojams dienos. K staitiškiei, tikrai žinodami, kas laukia j bažny ios, m veikti. Jie nutar pasi sti Petrapil pas car delegacij su prašymu, kad palikt bažny i neuždaryt . Tod l sud jo mezliav , suraš prašym , po kuriuo pad jo savo parašus 300 žemai i , ir išsiunt 5 vyrus su juo pas car .

Bažny i uždaryti buvo paskirta rugs jo 24 dien . Dar gerokai prieš t dien policija ant vis keli buvo pasta iusi apsiginklavusius vyrus saugoti, kad K stai i kunig invalid nam ved jas kun. Juknevi ius kur nors neišvežt invalid nam turto.

Aplinkiniai žemai iai, žini apie bažny ios uždarym paveikti, b riais rinkosi K stai i bažny i bijodami, kad, jiems iš bažny ios išsivaikš iojus, atvažiav valdžios atstovai jos neuždaryt , bud jo joje, giedodami šventas giesmes ir vieni kitus pakeisdami. Tod l jau išvakar se, rugs jo 23 d., buvo privažiav K stai ius daugyb žmoni , dar daugiau buvo p si , ir pilna bažny ia per kiaur nakt lauk atvažiuojant bažny ios uždarymo komisijos, kuri buvo paskirti Telši apskrities *spravninkas* Pavelas Popovas, Als dži dekanas kun. Tamašauskas ir Als dži klebonas kun. Mažeika.

Bažny ios uždarymo komisija K stai ius atvažiavo rugs jo 24 dien . Bažny i jie rado piln žmoni . Kad komisija negal t uždaryti bažny ios, bažny ioje esan ios moterys nuk l nuo vyri duris ir jas pasl p . Valdžios atstovai ir kunigai at j prie bažny ios, rado j atvir ir be dur .

Žmon s komisijai leido prieiti tik prie bažny ios dur angos, toliau eiti neleido, visi šaukdami vienu balsu: *Nelaisma! - Nedusma!*

Kad bažny i b t galima uždaryti, pirmiausia iš jos tur jo b ti išneštas Šv . Sakramentas. J išnešti Telši *spravninkas* buvo sak s Als dži klebonui kun. Mažeikai. Kai klebonas, sakym vykdydamas, jo bažny i ir, nor damas paimti Šv . Sakrament , artinosi prie altoriaus, j apstoj o moterys ir praš Šv . Sakramento neimti. Kai klebonas, j nepaisydamas, dar kelis žingsnius prie altoriaus ženg , jos apkibo j ir, rankas bu iudamos, v l praš prie altoriaus neiti ir Šv . Sakramento neimti. Als dži klebonas, j prašymo paveiktas, o gal ir tiesiog prie altoriaus neprileidžiamas, apsigr ž ir iš bažny ios iš jo.

Pats *spravninkas* Popovas negal jo bažny i n koj os kelti. Kai jis tarpdury jo giedan ius ir kl pan ius žmones, šie apsikabino j už koj ir su ašaromis praš paveikti vyriausy b , kad bažny ios neuždaryt . Jie žad jo iš bažny ios išeiti ir išsiskirstyti, jei *spravninkas*, j užantspauduodamas, neiškraustys iš jos daikt , bet visk paliks kaip yra, kol bus gauta caro malon palikti jiems bažny i ; jei tos malon s negausi , žad jo aukš iausiai valiai pasiduoti ir iš bažny ios išsikraustyti nesipriešindami.

Kai minia šaukdama komisijos bažny i ne sileido, dekanas atsived iš buto kun. Juknevi i ir praš nuraminti mini , nes, jei to nepadarysi s, krisianti ant jo atsakomyb . Turb t policija jau tada kun. Juknevi i kaltino, kad jis sukurst s žmones susirinkti bažny i ir sukliudyti valdžiai j uždaryti. Kun. Juknevi ius kreip si žmones, tardamas: *Vaikai, perstokiet, mani pražudysiet!* Bet žmon s jo neklaus ir nenurimo. Matydamas, su koku dideliu užsidegimu žmon s pasiryž savo bažny i ginti, susigradin s iš jo iš bažny ios ir par jo namo.

Kai dekanas ragino žmones pasiduoti aukš iausiai valiai ir aiškino, kokia bus jiems už priešinin si atsakomyb , minia dekanui atskirto: *Kod l policija mums nieko blogo nedaro, bet ramiai ži ri, kaip mes meldžiam s?* Minia replikavo teisingai, valdžios atstovai iš tikr j nieko neveik . Jie vien reikalavo, kad veikt kunigai, nor dami sudaryti žmon ms sp d , kad bažny i uždaro ne tiek valdžia, kiek patys kunigai.

Negalint bažny ios uždaryti, *spravninkas* per m savo žinion kunig invalid namus ir vis turt , ne tik pagal inventorius s rašus, bet ir trobesius, pastatytus paties kun. Juknevi iaus l šomis, suvežt kiui statybin medžiag , malkas, kultus ir nekultus javus.

Po rugs jo 24 d. žmon s bažny i jau saugojo be perstojo. Jie pl do K stai ius iš vis pusi . Bažny i lankan i skai ius po keli savai i Padid jo tiek, kad jie nebegal jo sutilpti ne tik bažny ioje, bet ir šventoriuje. J b davo tiek daug, kaip Žemai i Kalvarijoje per atlaidus. Vieni j Pasilikdavo bud ti, kiti bud tojams statydavo maist , treči, bažny i aplank ir karštai pasimeld , gr ždavo namo. Aplinkin se parapijose nebuvo kiniko, kuris neb t pasir pin s kuo nors sušelpiti bažny ios bud tojus.

Visi apylink s gyventojai buvo gyvai persi m reikalu ginti Dievo namus, kovoti už savo tik jim . Savo kovos teisingumu jie n kiek neabejojo ir buvo sitikin , jog valdžia, pasišovusi panaikinti j bažny i , daro bedievišk , šventvagišk darb . Sta iatikyb , kuri valdžia, naikindama katalik bažny ias Lietuvoje, steng si stiprinti, vis buvo pripaž stama kaip erezija, kurios reikia saugotis, su kuria reikia kovoti. Visiems buvo Bažny ios kv pta, kad katalik tik jimas vienintelis t ra išganingas, ir kas j pildo ir už j kovoja, tas pelnosi išganym , o kas duot si sta iatikinamas, tas išganym prarast . Tod l bažny i ginant visus žemai ius jung visiškias sutarimas ir vienyb - juoba kad jie visi nuo sta iatikiškos valdžios kent jo lietuviškos spaudos persekiojim ir vis kit priespaud .

Bažny ios bud toj vadas Žvirblai i kaimo gyventojas Dominykas Dara ius, vyras aukšto gio, kaip Biblijos Saulius - už visus didesnis ir stambesnis, amžiaus apie 40 met , gerai pažinojo visus apylink s žmones ir pats visiems buvo žinomas kaip geras, galima sakyti, profesionalus piršlys, geros orientacijos, iškalbingas, sumanus, prityr s ir populiarus. Vadovaudamas bažny ios bud tojams, net nakties metu vedavo joje kalbamas maldas ir giedamas giesmes. Dara iaus visi klaus , jo nurodym visi laik si, o kur pats ko nesusp jo, siuntin jo savo pagalbininkus.

Dara iaus sumanymu buvo padarytos bažny ioje barikados, kad per pereinam j zakristij valdžios atstovai ir kunigai negal t prieiti prie didžiojo altoriaus, kuriame buvo laikomas Šv . Sakramentas. Kad kunigai negal t jo iš bažny ios išnešti, zakristij užvert akmenimis, o skersai bažny ios sustat ilgus suolus ir vis laik ant j s d dami nieko nepraleisdavo eiti prie altoriaus.

Valgius bud tojai pradžioje gamindavo vienuolyno virtuv je. Bet per dienas ir naktis k renant pe ius, jie taip kaito, jog policija, neva saugodama, kad nekilt gaisras, privert ugn užgesinti. Vir jai nenusiminn . Jie išsik l pamišk ir ten paskardy, prie gyventojų Antano Pociaus kiemo, kaimyno Virkie io dauboje pasidar virtuves, tvirtino jose eigulio Razmaus duotus katilus ir per dienas naktis pleškindami ugn gamino viral ir visokius valgius. Pagaminti valgiai b davo geldomis nešami

Pociaus trob ir sukraunami ant stal , prie kuri ateidavo bud tojai ir dovanai valgydavo. Kadangi ruduo buvo labai gražus, o Pociaus troboje ne visi sutilpdavo, tai daug kas valg prie toki pat stal lauke. Žemaiiai buvo prat K stai i kunigams ir vienuoliams išlaikyti aukoti auk , ypa avin , kuri daugiausia suveždavo per šv. Roko atlaidus. Tai ir dabar, bažny ios bud jimo metu, toki auk iš visos apylink s pilte pasipyl . Tod l visi, kas tik nor jo, gal jo lig soties valgyti. Per 2 bud jimo m nesius vir jai papjov daugiau nei 400 avin , neskaitant kito-kios suvartotos m sos ir kitoki valgi .

Policija dar labiau t žo d l pasidaryt virtuvi pamišk j ir ne kart band ia išvartyti katilus bei užgesinti ugn . Bet virtuv s moterys,

švaistydamos liepsnojan ius nuod gulius, juos išvaikydavo. Tokiu b du policija, nieko nelaim jusi, tur davu gr žti atgal.

Kaip labai bažny ioje budintys žmon s bijojo, kad kunigai neišnešt Šv . Sakramento, rodo šie pavyzdžiai. Kart anksti ryt per K stai ius važiavo jaunas kunigas ir bažnytkaimy sustoj s jo bažny i , nor damas pasimelsti ir pasiži r ti, kas joje dedasi. Žmon s bažny ioje vieni kalb jo rožan i , kiti vaikš iojo Kryžiaus kelius, o kiti giedojo giesmes. Kunigas, j s bažny i , nor damas pagarbinti Šv . Sakrament , artinosi prie groteli . Žmon s j pamat sumišo: iškrito jiems iš rank rožan iai ir nutr ko maldos, pasigirdo balsai: *Kunigas bažny ioj! Kunigas bažny- ioj! Veiz kim, kad neišnešt Šv . Sakrament , tada maskoliams bus len- gva iš m s bažny i išpl šti!* Apkibo moterys kunig ir, bu iudamos jam rankas, praš neiti prie didžiojo altoriaus ir neimti Šv . Sakramento. Nors kunigas tikino, kad jis Šv . Sakramento imti n nemano, bet moterys jo žodžiais netik jo ir praš j iš bažny ios išeiti.

Dabartinis [1938 m.] Tver klebonas kun. Jonas Armalis, kil s iš K stai- i apylink s, per bažny ios uždarymo vykius buv s 11-os met , bud j s joje prieš pat kazokams j sugriaunant bent 3 paskutines naktis, pasako- ja, kad bud tojai, Dara iaus vadovaujami, ne sileisdav bažny ion n vie- no nepaž stamo žmogaus, net nei kunigo, teleisdav pasiži r ti, kas joje dedasi, tik iš bobin iaus, o patys tuo tarpu užgiedodav : *Dievas m s Gelb tojas ir stipryb .*

Panašus atsitikimas buvo ir su kitu kunigu, kuris per K stai ius va- žiuodamas man gal si s ia atlaikyti šv. Mišias. Moterys ir š apstojo ir, rankas bu iudamos, praš : *Dvasiškas t veli, neik prie didžiojo altoriaus, nes gali mums paimti Šven iausi j . Prašom laikyti Mišias prie šalutinio altoriaus, o mes ten susirink Šven iausios Aukos išklausysim.*

Kiekvien kart , kai dekanas K stai ius atvažiav s stengdavosi kalb ti žmones pasiduoti caro sakymui, jie j sulaikydavo tarpdury, šaukdami: *Nedusma! Nelaisma! <...> Jei net J s Prakilnyb , - raš vyskupui dekanas, - nor tum t eiti bažny i , tai tikriausiai ir Jus taipdury jie sulaikyt .*

Petrapil išvažiav K stai i pasiuntiniai prie caro prileisti nebuvo, nes 300 paraš buv per mažai. Žmoni susirinkimas K stai iuose, suži- noj s iš sugr žusi pasiuntini , kad jie d l to *tušti* sugr žo, jog per mažai buvo ant prašymo paraš , kuo grei iausiai išsiuntin jo aplinkini vals- i kaimus kvieslius, kad susirinkt K stai ius vyrai pasirašyti prašymo. Susirinko daugyb vyr iš aplinkini vals i ir carui teiktiname prašyme pad jo net kelet t kstan i paraš . Tais raštais nešini 5 pasiuntiniai iškeliavo atgal Petrapil , dabar jau tikrai tik damiesi prieiti prie paties caro. Tai buvo spalio m nuo prieš 26 dien .

Spalio 26 d. v l atvažiavo K stai ius *spravninkas*. Rad s bažny i piln žmoni ir tod l nieko negal damas daryti, sak dekanui *tuoj padaryti žygi , kad visi K stai i bažny ios daiktai b t nedelsiant perduoti Als dži klebonui.*

Dekanas, pildydamas sakym, atvažiavo K stai ius lapkri io 4 d. ir rado, kaip ir visada, bažny i piln budin i žmoni . Iš bažny ios išsiskirstyti jie atsisak , kol negr ši iš Petrapilio pasiuntiniai ir neparneši nuo karaliaus malon palikti jiems bažny i , nes tvirtai tik jo, kad šv. Rokas, padar s K stai i bažny ioje daugyb stebukl , neleis jos uždaryti.

Šitaip bažny i saugant ir dien nakt joje budint, slinko dienos. Lapkri io 11 d. vysk. Paliulionis gavo iš generalgubernatoriaus griežto raginimo rašt . Vyskupas, matydamas reikal teisinti kunigus, kaltinamus d l žmoni pasipriešinimo ir neišnešimo Šv . Sakramento, pasiunt generalgubernatoriui pasiteisinam j rašt , kur raš , kad vietos klebonas ir dekanas padar visk , k jie padaryti gal jo, ir net daugiau negu iš j reikalauta, kad bažny ios uždarymas ir užantspaudavimas, kaip su kunigo pašaukimu nesutinkantis veiksmas, negali b ti uždedami kaip pareiga...

Tuo tarpu Als dži ir aplinkini parapij - Telši , Lieplauk s, Gadu- navo, Sedos, Plung s ir kt. - gyventojai dar dr sias bei energingas pastangas paveikti rus valdžios virš nes, kad jos palikt bažny i neuždaryt . Be delegacijos Petrapilin, 2 kartus pasi stos (prie caro ji nebuvo prileista), jie dar pasiunt 2 prašymus paštu ir prašym kažkokiam generolui Richterui, ir juos, matyt, negaudami jokio atsakymo, dav telegram grafiui Kantakuzeniui - kunigaikš iui Speranskiui. Be to, prašydama bažny ios reikalui užtarimo, lapkri io 6 d. delegacija Petrapilyje aplank Plung s kunigaikšt Mykol Oginsk , tur jus caro r muose takos, ta iau ir šis nieko negal jo delegacijai pad ti. visas tas dideles ir ano meto m s sodžiaus žmon ms labai dr sias pastangas rus valdžia nesiteik kreipti d mesio: ji nepermaldaujamai laik si pagrindin s savo veikimo Lietuvoje linijos - uždarin ti lietuvi bažny ias ir vienuolynus ir steigti kur tik manoma sta iatiki cerkves ir parapijas.

Pagaliau rus valdžia, nepaisydama žmoni pasipriešinimo, nutar su K stai i bažny ia baigti. Pirmiausia Kauno gubernatorius nor jo sužinoti, kokia K stai iuose žmoni nuotaika ir ar jiems nugal ti tikrai reikia griebtis karin s paj gos. Tod l, nepasitenkindamas vietos administracijos bei policijos pranešimais, dar komandiravo pad iai ištirti ypating reikal valdinink Grigorij Š irovsk , sykiu j galiodamas uždaryti bažny i , jei žmon s bus sukalbami. T pa i dien Š irovskis, *spravninkas*, keletas policinink ir dekanas nuvažiavo K stai ius m ginti uždaryti bažny i . J rado piln žmoni , kurie kl p dami giedojo giesmes. Valdžios atstovai pareikalavo, kad dekanas žmoni giedojim nutraukt . Dekanas, bažny ios tarpdury stov damas, kelet kart band žmones nutildyti, bet šie jo neklaus ir giedojo toliau. Tada *spravninkas* ir ypating reikal valdininkas nutar patys prabilti žmones. Dekanas m žmon ms šaukti, kad nutilt ir išklaust , k jiems pasakys valdžios atstovai. Bet žmon s j šaukim nekreip d mesio, perr kdami juos savo giedojimu. Kai valdžios atstovai sitikino, kad visos j pastangos žmones nutildyti ir išprašyti iš bažny ios

nieko nepadeda, iš jo iš bažny ios. Š irovskis, savo gyvenime pirm kart pamat s, su koku užsidegimu žmon s saugo savo bažny i, nusisteb ji- mo nesl pdamas priekaištingai *spravninkui* tar : *Tamsta savo širdy turi laikyti didele nuod me pražudyti tiek nekalt žmoni . Spravninkas* ni riai tai atsak : *Ne aš d l to kaltas, bet kunigai*, - matyt, nor damas tuo pasakyti, kad d l žmoni pasipriešinimo kalti kunigai, kuri sukurstyti žmon s tur s valdžiai atsakyti.

Valdžios atstovams gr žus Telšius, Š irovskis pasiunt telegram gubernatoriui, pranešdamas apie pad t K stai iuose. Gubernatorius atsa- k , kad tuoj atvyksi s Telšius pats, sak *spravninkui* pranešti kazo- kams, kad j 3 *rotos* (3 eskadronai - 300 raiteli) pasiruošt kit dien išvykti

K stai ius, kad pasi st savo policij ir kad t dien ten b t Als dži klebonas, Als dži dekanas, vienas Telši kunigas ir buv s kunig inva- lid nam moderatorius kun. Juknevi ius.

Lapkri io 19 d. iš Telši K stai ius išjojo 3 *rotos* kazok , paskui juos taršk jo keletas vežim , prikraut kirvi , pj kl , kastuv , kop i , virvi , sienojams griauti bursiuk ir kit ranki ir dar iš paskos kažin kam buvo vežami besitalaškuojantys gaisrinink bosai. Kazokai jojo greit, ir vežimai paskui juos bild jo su dideliu trenksmu. Pakely sutiko su pieno skardin - mis Telšius važiuojant žyd - j su vežimu kazokai vert griov. Taip pat grioviuose atsid r ir kiti j sutikti keleiviai. Kazokai, prijoj K stai i bažnytkaime, išsitrauk iš makš i kardus ir, kiek tik arkliai iškerta, pa- silėjo su didele krioksena lkti prie didži j bažny ios dur , prie kuri stov jo žmoni minia. Galima manyti, jog ne vienas žemaitis persižegno- j s pagalvojo: *Argi ims pagonys mus kapoti per galvas!*

Pril k kazokai prie minios, susikišo kardus makštis ir grieb šikš- ninius biz nus puol su arkliais ant žmoni ir m jiems pliekti per nugaras. Užpulta minia pla iai prasiskleid , padarydama kazokams plat keli lig bažny ios dur . Tada kazokai nulipo nuo arkli , išsirikiavo dvi eiles ligi bažny ios dur , stuktel jo visi užkulniais ir, kaip mietai su- smeigti žem , sustingo.

Klystum m, jei manytum m, kad minia jau buvo pasiruošusi kazo- kams kapituluoti. Anaiptol! Ji prie bažny ios dur jau tur jo prisinešusi akmen kr vas, po kurias vyrai ir moterys skubiai griozd si, rinkdamiesi patogesnius akmenis pamiklinti, reikalui esant, nedor sve i pakaušius. Ir, jei kazokai b t brov si bažny i , juos žemai iai b t pasitik su akmenimis, kuriuos daugelis jau laik rankose. Bet išsirikiav kazokai stov jo ramiai, tod l žmon s aprimo ir giedojo toliau visu balsu giesmes.

Žmon s bažny ioje, šventoriuje ir net už šventoriaus kl p dami vis giedojo giesmes. J buvo matyti labai ant valdžios niršusi , karštesnieji atrod gatavi valdžios atstovus sudraskyti. Jie galb t b t puol valdinin- kus, bet kunig prašymas to nedaryti juos sulaik . Užtat aršesnieji ant kunig pyko, sakydami: *Mes ia vargstame du m nesius ir t švent viet*

kaip bit s savo avil giname, o jums tai mat n už k ! Ak, j s judošiai ir Kristaus pardavikai! Jie pyko ant kunig , kad jie klaus valdžios, o nedar kaip visi žmon s.

Pagaliau ketvertu arkli pakinkytoje karietoje atvažiuo K stai ius gubernatorius, lydimas keliolikos rait ant širm arkli kazok su per pe ius perkabintomis orkestro d domis. Gubernatorius, kunig lydimas, apži r jo iš lauko bažny i , sugr ž s prie didži j dur , nusi m kepur , nusilenk tarpdury, persižegnojo ir pasimeld ; žvilgtel j s bažny i jis pamat j piln žmoni . Žmon s giedojo. Gubernatorius paliep dekanui nutildyti žmones. Bet žmon s dekanu šauksm nekreip d mesio ir giedojo toliau.

Gubernatorius ir policija, manydami, gal bus galima paveikti nuo vargonin s, užlipo vargonin ir papraš dekan , kad jis pabandyt iš ia nutildyti žmones. Po dekanu žmon ms nutildyti šauk ypating reikal valdininkas, *spravninkas* ir pagaliau pats gubernatorius, bet užsispyr žemai iai neklaus j vis , perr kdami juos giedojimu. Tada gubernatorius su palyda nulipo nuo vargonin s ir sak policijai ir kazokams eiti bažny i ir žmones iš jos stumte išstumti laukan. Žmon s, pamat , kad juos nori iš bažny ios išstumti, nenustodami giedoti, kl p dami susikabino visi už rank ir stipriai už kits kito laik si. Pama iusi policija, kad žmoni išstumti nebus galima, grieb si kito b do. Keletas ur dnik iupdavo gl b vien žmog , pasispyr atpl š-davo j nuo kito ir išneš išmesdavo j pro duris rankas stov jusiems už dur kazokams. Bažny ioj kilo triukšmas, klegesys ir riksmas, buvo gird ti dusl s sm giai: mat vyrai, nenor dami pasiduoti, jo imtyni su ur dnikais ir policininkais, veikdami kumštimis. Policija, j pasipriešinim malšindama, turb t grieb si biz n , nes tuoj radosi sukruvint žmoni : vieni j buvo krauju pasruvusiomis nosimis, kiti šiaip sumuštais veidais, kiti su m lyn -mis. Nemažai buvo toki , kurie iš bažny ios išvedami priešinosi visomis j gomis, o išvesti, nenor dami kazokams nagus pakli ti, spr sdavo policininkams iš rank ir puldavo atgal bažny i . Visus tokius sukib kazokai suimdavo ir, nor dami nuo minios izoliuoti, nuvesdavo vienuolyno trobas ir ten uždarydavo, baugindami: *Na dabar j s ia pagav site gerai!* Kai kurie taip smarkiai gr m si su ur dnikais, kad, pa i dalyvi pasakymu, stia iai jiems *akis drask* , nes priešinosi puldami pa ius policininkus ir purtydami juos, sikib jiems už kr tini . Kai tuos smarkiusius vyrus policija pagaliau iš bažny ios išmesdavo, imdavo juos savo „glob " kazokai: pliekdavo juos biz nais kur tik pakli davo - per pe ius, galvas, nugaras, veidus. Kai tik su biz nu pervarydavo per galv ar veid , žmogus apsipildavo krauju, kai perdroždavo per nugar ar pe ius - plyšdavo kailiniai ir vilnos išvirsdavo virš . Toki egzekucij atlik kazokai juos surišdavo ir spardydami kojomis nutemp „kamin " uždarydavo kaip areštuotus. Iš viso toki surišť buvo 43 asmenys, j buvo labai sukruvint ir kitaip sužeist . B t policija j daug daugiau surišusi, bet gubernatorius draud , kartkart mis šaukdamas: *Rišti kaip galima mažiau! Rišti kaip galima mažiau!*

Didysis altorius ties grotel mis, kaip min ta, buvo užbarikaduotas. Jis buvo saugomas moter . Policija ir kazokai, vyrus iš bažny ios išmet , dabar puol moteris. Grieb jas t syti už plauk ir mušti biz nais. Moterys m garsiausiai šaukti ir klykti, verkti ir raudoti. Visi, kas tik buvo bažny ioj lik s, k l didžiausi triukšm . Mat didysis altorius buvo svarbiausia gynimo pozicija: j pa mus ir Šv . Sakrament išnešus, kova už bažny i tur jo b ti pralaim ta. Moterys, žinoma, ne po ilgo buvo nugaltos ir iš bažny ios išm tytos, barikada pašalinta ir pri jimas prie didžiojo altoriaus tapo laisvas.

Per t triukšm ir desperatišk moter klyksm vyko viena labai domi scena, verta kv pto dailininko teptuko. Iš bažny ios išmesta vienuolyno tarnait Klara Drobait , imtyni baisiai sujaudinta ir dideliausio aršumo suimta, prib go prie gubernatoriaus, puol ant jo ir abiem rankom piktai sikibo rud jo barzd . Kazokai, pamat tragišk gubernatoriaus b kl , skubiai prib go, rusiškai nusikeik , j nuo gubernatoriaus atpl š , surišo ir nuved st m areštuot „kamin ". Kai mergait nuo gubernatoriaus kazokai atpl š , jos rankose buvo kuokštai išpl štos barzdos.

Bažny ioje beliko vienas gyn jas - tai pats vadas Dominykas Dara ius. Jis savo didžiuliu giu persvir s per priekin altoriaus dal , laik milžinišku gl biu apkabin s tabernakul , kur buvo Šv . Sakramentas, ir šauk j puolantiems kazokams: *Neleisiu! Neduosiu!* Tada vienas kazok , pagrieb s nuo altoriaus stambi žvakid , smarkiai r ž Dara iui per rankas, ir jis tabernakul paleido. Ten pat kazokai Dara i areštavo ir kumš iudami bei spardydami nutemp „kamin " ir uždar .

Kaip smarkiai žmon s su policija ir kazokais gr m si, rodo faktas, kad per imtynes ji buvo prikruvinta. Štai k rašo mat s liudytojas:

Sunku b t tik ti visu tuo ir visais apsakini jmais, kad aš pats neb iau reg j s, <...> kaip bažny ios prieangis, sienos ir grindys taip baisiai sulaistytos žmoni krauju, jog tiktai smarkus rudens lietus ir žiemos sniegas pavasar tirpdamas didum apiplauti gali.

Kai visi žmon s iš bažny ios jau buvo išm tyti, gubernatorius sak dekanui išnešti Šv . Sakrament , kunigui Parceriui - relikvijas ir išvežti Telši bažny i . Kai jie iš bažny ios iš jo, minia, išgirdusi skambinant varpel , sujaudintais balsais, suklaupusi giedojo: *Tegul bus pagarbintas Šven iausiasis Sakramentas...*

Iš bažny ios tur jo b ti išneštas ir šv. Roko paveikslas. Pasigirdo minioj šnibžd jimas: *Šventas Rokas nepasiduos: padarys stebukl !* Kai po ilgoko laiko išneš pro duris ir šv. Roko stebukling j paveiksl , mini ap m galutinis nusiminimas, daug kas pasik k iodami raudojo, kai kas, savo l kes iais nusivyl s, sielvartingai dejavo: *Rokeli, jei tu pasiduodi, Pasiduodam ir mes...*

Kai tik kunigai išvažiavo Telšius, kazokai užgesino visas žvakes bažny ioje, kurios, žmoni sunėštos per 2 m nesius, ant vis altori

deg, po to gubernatorius kazokams sušuko: *Griaukite bažny ioj visk!* Ir m kazokai naikinti visk: vieni ard altorius, kiti kirviais kapojo sakykl ir klausyklas, treti, sulip vargonin, drask vargonus ir dumples, o kiti dauž statulas ir lauž kryžius, svaidd juos po bažny i ir spard kojomis, dar kiti - kapojo ir lauž grotus. Po neilgo laiko vietoj altori, grot ir kito bažny ios rengimo kyšojo sukapti gabalai ir ant aslos m t si kr vos laužo.

Bažny ios vidaus rengim sunaikin, kazokai išvart jos duris, išdauž, sukapojo langus, staktas bei šulus. Paskui kop iomis užlip ant bažny ios nuard stog ir m versti bokšt, kapodami j kirviais ir pjaudami pj klais. Bet bokšto b ta tvirto, ir jo veikti negal jo. Tada jie užn r ant bokšto kryžin s lyn, už kurio nusitv r žemai stov jusieji kazokai ir sir ž temp, o ant bokšto buvusieji, sur m bokšt kartis, atsispirdami st m. Ta iau, kaip kazokai nesisteng, kaip nešokin jo, medinis, menkas paži r ti bokštas nepasidav jiems ir nejud jo iš vietos. Sul žo kazokams pj klai ir pavirto kapliais kirviai. Vienas kitas kazokas, nukrit s nuo kop i ir susik l s ant žem s, vaitojo. Pagaliau, matydami, kad bokštas vis tiek jiems nepasiduos, met savo darb, palik bažny i apgriaut.

Nepaliko kazokai sveik nei kunig invalid nam: išdauž jiems langus ir sugriov krosnis. Bažny ia, šventorius ir aplinkiniai namai po viso to atrod lyg po didel s audros.

Labai piktai buvo nubaustas K stai i filialistas kun. Juknevi ius. Jis už žmoni kurstym priešintis d l K stai i bažny ios uždarymo valdžios sakymams ištremiamas 5-eriems metams, vidaus reikal ministru sutikus, Vologdos gubernij, Jarensko miest, policijos prieži ron. ištr mimo viet Juknevi ius buvo tuoj nugabentas.

D l susodint j Telši kal jim K stai i bažny ios gyn j policija leido gandus, kad jie b si sušaudyti. Ta iau ne po ilgo jie visi buvo iš kal jimo paleisti, bet be tardymo ir be teismo. Sykiu buvo paleista ir Klara Drobait, kuri buvo užpuolusi gubernatori ir sikibusi jo barzd. Kalinius leido namo dalimis, kasdien po kelet žmoni, sakydami tuoj iš miesto eiti namo. Buvo kalbama, kad kalinius užtar s kunigaikštis Oginskis, tur j s caro r muose takos, ir grafas apskis, Oginski giminaitis, kurio dvaro žem ribojosi su K stai iais.

Šitokia vyki eiga rus valdžia panaikino K stai i bažny i, kuri sunkiomis priespaudos aplinkyb mis gindami žemai iai dav katalikiškai Lietuvai kovos už savo dvasines teises precedento neturint pavyzd. Kiek per t kov patyr vargo, kiek iškent jo, liudija jie patys rašte vyskupui:

Szwjjsiauwsis Wyskupy, klioniojamos Tamistay wysopyrmu už t n Szwyncziausy yr br ngiavsy loska, kad mumis menkais wabaleles yr n dznajs žmonimis paszniekiejai yr buwa patieszyjes <... > mumis warkstunczius aplej Wiera Szwenta yra bažnicze. Mes per du mienesu nežynojem ne dienas ny nakties, buwom stroszniuzy

rupesniusy wysuokej. <...> Szwyjsiauwsis Wyskupy, gali turieti su wisomis loskomis patieka ysz sawa awe/u, katros bewelyje kantrej kentiety lyg paskutyny gala. Buwa ta smutna diena, kada anpawly Gubernarius su wajskajs, wienokej nebiegom. Szwyjsiauwsis Wyskupy, yr kita karta neb kyntieje Szwyntiejei dydesniu muku, kaip mes <...> nu maskoluyr wysokiu czlenu.

Kuo galima paaiškinti tok didelį K stai i apylinki gyventoj prisirišimą prie bažnyios, pasireiškus vieningu rus valdžiai pasipriešinimu ginant ją nuo sunaikinimo? Galimas dalykas, didele dalimi ir tuo, kad Als džia i ilg laik buvo dvasinis Žemai i vyskupystės centras, nes, nuo vyskupo Motiejaus II Topoliškio (1463-1471) pradėdant, kai kurie Žemai i vyskupai daugiau gyveno Als džiouse negu Varniuose. Todėl aplink Als - džius lietuviškas religinis gyvenimas plačiau spinduliu išstisus šimtmečius sklido žemai iams.

Dabar buvusios K stai i bažnyios vietoj riegso kravos akmenys. Ten, kur buvo didysis altorius, stovi kryžius, o aplink - aukštai, seni medžiai, liudytojai kilnios žemai i kovos už savo šventovę.

1936 m. spalio 11 d., sekmadienį, K stai iuose buvo minima bažnyios panaikinimo 50 metų sukaktis. Atsilankiusieji sukakties minėjimui žemai iai savo akimis pamatė vietą, kur prieš 50 metų prieš jėgų tūnus grasiai siuto kazokai kapodami juos biznais, spardydami kojomis ir pagaliau išgriovė bažnyią. Sykiu kiekvienas galėjo, kiek sugebėdamas, peržvelgti ir vaizdžiai apmąstyti ne tik siaubingą, klaidingą Lietuvos, prispaustos rus valdžios, praeitį, bet ir nykiantį, tušią tos valdžios pastangą likimui. Jie galėjo prisiminti, jog K stai i bažnyios drama vyko tais sunkiais laikais, kai rusams Lietuva nebeegzistavo, kai jie išdidžiai ignoravo jos vardą, vadindami ją nebe Lietuva, bet *severozapadnyj kraj* (šiaurės vakarų kraštu) ir *iskonno ruskij kraj* (nuo „amžė rusišku kraštu“), kai dugybe suvaržymu, draudimu ir už savo teises kovojančių lietuvių kankinimu stengėsi padaryti Lietuvą staipiatikišką ir rusišką, kai rus valdžia Lietuvoje buvo visagalė ir tarėsi Lietuvą valdysianti. Tai jau vyko kitaip. Dar galingesnė Dievo ranka sunaikino jos galybę Lietuvoje. Vos spėjo praeiti po K stai i vykių 30 metų - ir milžiniška Rusijos galybė žlugo, jos jungas, ilgai kamavęs Lietuvą, tapo numestas, o ant jos galybės griuvėsi atsikėlė nepriklausoma Lietuva. Kadangi rus valdžia kaip koks baisus košmaras kankindamas smaugė, dabar liudija K stai i bažnyios griuvėsiai, šiurpūs žmonėms atsiminimai ir gelstantys archyvų lapai...

(Iš kn. *Kova su caro valdžia už K stai i bažnyią*)

* * *

Laisvės medis turi būti kartkartėmis palaistytas patriot ir tiron krauju.

(Tomas Džefersonas)

[Petras Plumpa]

ŠILUVOS AKMUO LIETUVOS PAMATUOSE

Katalikybei pl totis Lietuvoje ne visada buvo palankios s lygos. Buvo laikai, kai katalikybei labai sek si, bet buvo ir tokie, kai ji kent begalinius trukdymus.

Kai 1588 m. Seimas nutar , kad visi protestant atimti turtai ir žem b t sugr žinti katalikams, jie gijo teis kelti protestantams bylas ir per teismus atsiimti buvusi bažnytin nuosavyb . Ta iau protestantai neketino geruoju pasiduoti, tod l teism sprendimai katalik naudai buvo labai sunkiai vykdomi. Pavyzdžiui, buvusi Šiluvos bažny ios nuosavyb net ir pra jus 20- iai met nuo Seimo nutarimo dar tebebuvo kalvinist rankose, nes nebuvo aiški dokument , rodan i katalik teises, nebuvo kam tuo reikalur pintis.

Tada ir vyko tai, ko niekas nelauk ir nesitik jo. Vien dien netoli nuo tos vietos, kur kadaise stov jo bažny ia, piemenys, ganydami band , pamat ant didelio akmens stovin i ir verkian i jaun , palaidais plaukais ir dailiais apdarais Moter su K dikiu ant rank . Vaikai, patys nedr sdami j kreiptis, tuoj nusiunt vien iš sav j pas kalvinist pastori pranešti apie reg jim . Bet tas tik nusišaip ir numojo ranka. Vakare piemenys papasakojo apie t nutikim namiškiams ir paž stamiems. Kit dien tenai susirinko daug žmoni . At jo ir kalvinist pastorius su savo mokiniu Saliamonu. Kaip ir visi kalvinistai, netik dami stebuklais, jie m pl sti žmones, kam tiki kažkokios pam kl s pasirodymu, išvadino juos minkštapro iais.

Jiems besibarant, staiga v l pasirod ta pati Moteris su K dikiu ant rank . Nust rusiam pastoriui paklausus, ko Ji verkianti, ši atsak :

Kitados šioje vietoje buvo garbinamas mano mylimas S nus, o dabar ia ariama ir s jama. - Tai pasakiusi Ji pranyko.

Netoliese viename kaime aklas 100-metis senukas tikrai prisimin , kad toje vietoje, kur vyko apsireiškimas, prieš 80 met stov jusi katalik bažny ia ir kad ten esanti užkasta skrynia su bažnytiniais daiktais. Ši žinia pla iai pasklido po apylinkes ir pasiek net Žemai i vyskup .

Tais vykiais ypa susidom jo Varni kanauninkas Jonas Kazakevi ius. Jis pats atvyko Šiluv , nor damas visk iširti. Nerad s Šiluvoje joki katalik bažny ios nuosavyb patvirtinan i dokument , jis nuvyko Raseini miesto valdybos archyv . Ten vienoje knygoje jam pavyko rasti 2 suklijuotus lapus, kuriuos perskyr s išskait tok sakin : *O aš, tij ne Vnu kien , tas stabmeldži žemes visam laikui paskirtu Šiluvos susirinkimui [zbarui].* Tai buvo raštas tos pa ios Rietavo dvarinink s S. Vnu kien s, kuri kadaise gars jo savo kovingumu prieš katalikyb ir kuri savavališkai prijung prie kalvinist *zbaro* katalik bažny ios nuosavyb .

Sugr ž s Šiluv kan. J. Kazakevi ius kreip si t akl j senuk , kad šis kaip nors pad t surasti užkast j skryni . Senukas buvo atvestas

prie apsiireiškimo vietos. ia staiga jis atgavo reg jim . Parpuol s ant keli , pad kojo Dievui už stebukling išgydym ir parod t viet , kur buvo užkasta skrynia. Atkastoje geležin je skrynioje buvo arnotas, stebuklingas Dievo Motinos paveikslas ir Gedgaudo žem s dovanojimo aktas.

Tur damas tok radin , kan. Kazakevi ius 1612 m. pareikalavo iš Šiluvos protestant sugr žinti katalik bažny iai priklausiusi žem ir kit nuosavyb . Pradžioje byla nagrin ta Raseiniuose, paskui pasiek Vilni . Kalvinistai smarkiai priešinosi, remiami galingo užtar jo Boguslavo Radvilos. Pagaliau Vilniaus vyriausiasis tribunolas (1622 07 22) pri m dekret gr žinti Šiluvos katalikams visk , kas jiems anks iau priklaus , o nuostoliams d l neteis tai valdyto turto ir bažny ios sunaikinimo nustatyti buvo sudaryta komisija. Prad toji byla ilgai t s si, nes, kunigaikš iui B. Radvilai kišantis, tai vienur, tai kitur buvo stabdoma. Tik po keli dešimtmei , kai Žemai i vyskupu tapo senatorius K. Pacas, Šiluvos byla buvo pateikta svarstyti Seimui. Seimas, susirink s 1669 m., karaliaus Mykolo Kaributo kar navimo proga, apsvarst s byl , pri m tok sprendim : kalvinistai už padarytas skriaudas Šiluvoje katalikams turi sumok ti 13 000 auksin . Iš gaut pinig 10 000 auksin buvo skirta Šiluvos bažny iai, o 3000 auksin - Kelm s bažny iai atstatyti. Nors daug bažnytini daikt nenor dami gr žinti katalikams kalvinistai sunaikino, bet kai kas dar buvo atgauta, tarp kit daikt ir varpas su užrašu: *O florens Rosa, Mater Dei speciosa (O žydin ioji Rože, Dievo Motina skais ioji)*. Kalvinistai, netek galing užtar j , vis labiau nyko, kol pagaliau paskutinis j pastorius 1754 m. persik l iš Šiluvos Kelm .

1667 m. Šiluv atvyk s vyskupas K. Pacas katalik skriaudoms atminti ved Šv. Kryžiaus garbinim su atlais. Švent paskirta geguž s 3 d., nes t dien buvo atrastas Kristus Kryžius.

Šiluvai išgars jus, kan. Kazakevi iaus statytoji bažny ia pasidar per maža, tod l buvo susir pinta statyti nauj . Lekavo ir Šaukoto dvar savininkui K. Kochanui užrašius tam reikalui 16 000 auksin , naujoji bažny ia buvo baigta. Už baudos pinig us, gautus iš kalvinist , buvo nuliedintas varpas. Klebonas Skirmantas iš sidabrini širdeli - vot , paaukot prie stebuklingojo paveikslo, padar Dievo Motinos paveikslui sidabrinius apdarus.

Ir ši, antroji pastatytoji bažny ia, išstov jusi 140 met , m irti. Klebonas J. Lopacinskis m si savo l šomis statyti nauj , didesn m ro bažny i . Jos pamatai pad ti 1760 metais. Pakeltas vyskupas, J. Lopacinskis persik l Vilni , o bažny i toliau stat kun. Pa iuipis, kuris mir , kai sienos jau buvo išm rytos iki lang . Su didele energija ir uolumu m si statybos naujas klebonas kun. J. Bukotas. Jis buvo ne tik uolus auk rink jas, bet ir dav jas. Bažny ios vidui išpuošti buvo pakviestas tuo metu Italijoje studijav s gabus menininkas, buv s j zuitas, kun. Podgaiskis. Šis 24 metus k r bažny iai statulas, freskas, bareljefus. ia bedirbdamas ir pasimir ; palaidotas bažny ios r syje.

Iki naujoji bažnyia buvo pastatyta, Šiluvoje jau buvo vyk daug stebukling vyki. Šiluvos vardas pasidar žinomas ne tik Lietuvoje, bet ir toli svetur. Kasmet vis daugiau maldinink suplaukdavo pagarbin-ti Švenčiausiosios Motinos. Baigiant statyti naują bažnyia, kun. Bukotas m r pintis, kad b t vestas ir oficialus stebuklingosios Šiluvos Marijos garbinimas. Tuo reikalu jis kreip si vysk. S. Giedrait. Šis nusiunt Šiluv dekanus M. Mackeviči ir K. Klimaviči, kad visk nuodugnai ištirt. Šie, surink ir užraš daug stebukling vyki, savo pranešim nusiunt vysk. S. Giedraičiui, kuris su tais dokumentais kreip si pop. Pij VI. Šventasis Tvas pripažino Paveiklo stebuklingum, pašventino auksin kar n ir prid jo bul, kad Šiluvos bažnyia suteikiamas infulacin s bažnyios titulas su visomis teisėmis ir privilegijomis, o tai reišk, kad Šiluvos klebonas infulatas tur jo teis tris kartus per metus aukoti šioje bažnyioje iškilmingas šv. Mišias vyskupo r baus su pastoralu, mitra ir t.t. Be to, buvo paskirti visuotiniai atleidai kasmet rugs jo 8 d..

Naujosios bažnyios pašventinimas ir stebuklingojo Paveiklo kar navimas vyko 1796 m. rugs jo 8 dien. Šiluv suplauk didžiul s minios žmoniai ne tik iš Lietuvos, bet ir iš svetur. Iškilmingas šv. Mišias aukojo vysk. S. Giedraitis, asistuojamas vyskup A. Kasio, Malinausko, klebono Bukoto, dalyvaujant daugeliui prelat ir Žemaičiai seni nui A. Gedgaudui. Vysk. S. Giedraitis savo rankomis užd jo aukso kar n ant stebuklingojo Dievo Motinos paveiklo. Nuo tos dienos prasid jo didieji Šiluvos atleidai, kuri garsas ir reikšm iki m s dien ne maž ja, o did ja.

Naujoji bažnyia, kuri tebestovi ir šiandien, turi 7 altorius. Didžiajame altoriuje yra stebuklingasis Dievo Motinos paveikslas, papuoštas aukso apdarais ir kar na. Šis paveikslas atidengiamas tik šv. Mišiai metu. Šiaip jis b na uždengtas kitu paveikslu, vaizduojan iu Šv. Marijos apsiereiškim Šiluvoje.

Dešin je navos pus je, rytin je sienoje yra Šv. Jaus Širdies altorius su nežinomo dailininko tapytu paveikslu. Kadangi dauguma statul vaizduoja Jaus kan i, todėl š altori galima vadinti Jaus kanios altoriumi. Jis yra privilegijuotas visuotiniais atleidais už mirusius. ia visada aukojamos gedulin s šv. Mišios.

Dešin je pus je antras altorius yra šv. Pranciškaus Asyžieio. Paveikslas vaizduoja šv. Prancišk imant Jaus k n nuo kryžiaus.

Dešin je pus je priedur - Angelo Sargo altorius. Pavaizduotas angelas laiko rankoje spyn, o kitos rankos pirštu rodo sau kr tin. Tai reikiama, jog lyg su spyna yra užrakinama tai, kas slapta iš širdies išpaš tama, o raktas yra pas Diev. Kitas angelas laiko pirštais užspaud s l pas, vaizduodamas, jog niekas, k nuod mklusys yra išgird s per išpažint, negali išspr sti pro jo l pas.

Kair je navos pus je rytin je sienoje yra Šventosios Šeimos altorius. Paveikslas senas, neseniai restauruotas. Viršuje pavaizduotos Šv. Mergelės Marijos ir šv. Juozapo sužadėtuos.

Antras kairje pusėje - šv. Aloyzo altorius. Viršuje statula šv. Kazimiero su kryžiumi rankoje. Tai jaunimo altorius.

Kairje pusėje prie durų - šv. Jono Krikštytojo ir pranašs šv. Onos altorius. Senas paveikslas vaizduoja Mariją su K. dikiu šventykloje aukojimo metu.

Bažnyčioje dar yra koplytėlė, kurioje stovi altorius, perkeltas iš senosios koplyčios Apsireiškimo vietoje. Iš ten yra perkelta ir Anglijoje iškalta akmeninė Dievo Motinos statula.

Prie sienos ant lentynos stovi iš žemės iškastoji skrynia. Senasis arnotas, buvęs skrynioje, dabar laikomas po stiklu. Ten pat pakabintas lentoje pieštas kryžius, kur kalvinistai kadaise peršovė. Lentynose taip pat yra sudėti vyskupų ir pastoralų, išlikę iš infulat laikų.

Šiluvoje yra gerbiama Dievo Motinos Apsireiškimo vieta, kuri ilgą laiką buvo menkai papuošta, nes pirma kalvinistai, o vėliau rusų valdžia dar visoki kliūčiai. Kai Šiluvos klebonu buvo S. Giedraitis (1796-1838), toje vietoje buvo pastatyta mažytė koplytėlė. Kadangi tokiai garbingai vietai ji buvo per menka ir negalėjo sutalpinti gausi maldininkų, todėl buvo sumanyta Dievo Motinos Apsireiškimo 300 metų jubiliejaus proga pastatyti naują koplyčią. Paryžiuje gyvenęs lietuvių architektas A. Vivulskis jau 1903 m. padarė projektą, o 1912 m. buvo pradėta naujosios koplyčios statyba. Ją rėpė tuometinis Šiluvos klebonas kun. M. Jurgaitis. Kertinė koplyčios akmenį (1912-07-02) pašventino prelatas Jonas Mačiulis-Maironis.

Prasidėjus Pirmasis pasaulinis karas ir architekto statytojo A. Vivulskio mirtis sutrukdė darbą. Per didelius vargus koplyčia buvo baigta statyti ir 1924-09-08 pašventinta. A. Vivulskio projektas šiek tiek pakeistas. Koplyčia yra kvadrato formos, po 20 m ilgio ir pločio. Viduryje ant keturių stulpų stovi 44 m aukščio bokštas. Stiliaus požiriu koplyčia yra lietuviškas kryžis ir egiptietiškas pilon derinys. Koplyčios viduryje stovi akmuo, ant kurio piemenėliams pasirodė Mergelė Marija. Ant to akmens pastatytas dailus altorius. 1934 m. koplyčioje buvo rengtos septyni Sopulingosios Dievo Motinos Skausmų kryžiaus kelias.

Trečiai po Dievo Motinos Apsireiškimo pastatytajai ir šiandien tebestovintai Šiluvos bažnyčiai tenka būti pačią sunkiausią išbandymą liudytoja. Jau po 1863 m. sukilimo atėjo sunkūs rusų priespaudos laikai. Šiluvos atlaidus rusų valdžia sutraukdavo labai daug žandarų, kurie varžydavo žmones ir su kuriais dažnai vykdavo tikinčiųjų susirėmimai. Kunigams be atskiro leidimo nebuvo galima važinėti kitur, net ir atlaidus. Būdavo tyčia leidžiami gandai, kad Šiluva esanti apstatyta parankomis ir apsupta kareivių. Stengiantis sumažinti švenčių iškilmingumą

m, buvo panaikinta Šiluvos infultra. Tokiomis priemonėmis rusams pavyko maldininkus srauti Šiluvą kiek sumažinti. Be to, norėdami piršti lietuviams stačiatikybą, rusų valdžia nutarė aikštę ješkaliai bažnyčios pastatyti savo cerkvę. Tačiau sumanus to metodo klebonas M. Jurgaitis, išgirdęs tokį ketinimą, nusipirkė visą aikštę, aptvėrė tvora ir per vieną naktį slapta ten pastatė Petrapilyje iškalto Dievo Motinos statulą. Rusų valdžia sakė, kad statulą pašalinti, veidmainingai remdamasi dievobaiminga priežastimi: klebonas neturįs teisę viešoje vietoje - aikštėje statydinti stebuklingosios Dievo Motinos statulą. Tačiau klebonui pavyko rodyti, kad ten jis pastatė ne stebuklingą, o paprastą Dievo Motinos statulą. Taip statula ten išbuvo dar apie 100 metų, kol dabartinis, jau bedieviškos, valdžios sakymu ji pagaliau buvo pašalinta.

Dabar prieš Šiluvos maldininkus kartojasi caro laikų represijos, tik daug piktesnės ir klastingesnės. Ši tona vergai nebepajėgia nuslėpti savo nirusio Dievo Motinos šventovei: organizuojami „kiauli marai“, sutraukiami netarimai, o tikri kariuomenės daliniai, keliuose budi „autoinspektoriai“ ir milicija, kurie surašina, filmuoja, fotografuoja ir net suiminėja tikinčiuosius. Žodžiu, istorija kartojasi, leisdama mums rodyti vis karštesnį meilę Dievo Motinai.

Reikia pripažinti, kad tokia tikėjimo persekiojimo baimė nėra be pagrindo, o jėkova prieš Šiluvos Dievo Motiną nėra be priežasties. Jeigu iš šimtmečių perspektyvos pažvelgsime Šiluvos vykių poveikį lietuvių tautos dvasiniam gyvenimui, tai ir mums, ir mūsų tautos priešams jie atrodo kaip mūsų tautos gyvybės pulsas, pagal kurį galima nustatyti, ar tauta yra mirusi, ar dar gyva. Nes kol Marijos vaikai turi meilę savo dangiškajai Motinai, kol nebijo to viešai ir drąsiai kitiems parodyti, tol galima sakyti, kad tauta dar gyva. Tačiau toji meilė pirmiausia ateina iš dangiškųjų dvasinių šaltinių, kuri vien išpačia srauniau ir pamatą Šiluvos piemeniui...

Šiluvos apsireiškimui reikia priskirti ypatingą reikšmę Lietuvos istorijoje jau vien dėl to, kad tai buvo unikalūs, pirmasis žinomas Bažnyčios istorijai apsireiškimas, kai pasirodžiusi Dievo Motina prakalbėjo žmones.

Apskritai šis apsireiškimas žmonėms turėjo kur kas didesnį poveikį negu moksliausiai dvasininkų pamokslai, nes buvo akivaizdžiai pateiktas daug labai svarbių rodymų. Abejojantiems ir protestantiškai nusiteikusiems žmonėms apsireiškimas atskleidė, kad:

- 1) Dievo Motina yra Danguos Šventoji;
- 2) Ji ir dabar rūpinasi Dievo Saus garbe;
- 3) Ji turi teisę ir gali apsireikšti žmonėms, juos stebuklingai gydyti ir mokyti;
- 4) sunaikintoji katalikų bažnyčia buvo tikra ir teisėta Jos Saus garbinimo vieta.

Kadangi stebuklingi maldininkų išgijimai tįsiai ir toliau, tai Šiluvos Marija tapo galingas ir pastovus tautos gaivinimo šaltinis. Gyva tuometini

misionieri, ypa j zuit, veikla ir stebuklingais Dievo Motinos poveikiais ilgainiui tauta pasikl iš protestantiško chaoso žymiai s moningesn krikš ionišk gyvenim. B t galima sakyti, kad tik tada Tauta gavo, kaip sako evangelistas, Šventosios Dvasios krikšt.

Darant tokias išvadas, reikia pasakyti, kad istorikai, ieškantys apiuo-
pjam duomen, negaljo ir negal s išsamiai atskleisti to poveikio, kur
Šiluva padar tautos religiniam s monjimui. Tik lygindami su ši laik
Lurdo ir Fatimos apsireiškimais galime suvokti, kaip galingai Dievo Mo-
tina gali pakeisti taut gyvenim ir likim.

Nuo Šiluvos piemenli regjimo jau ketvirtas šimtmetis eina pabaig.
Ypa per pastarj dešimtmet daug melaging idj lietuvi tautoje paskleid
bedieviai, o per paskutiniuosius dešimtmeius jaunimo smegenis tiesiog ap-
nuodijo. Visos mokyklos ir masin s informacijos priemon s atsid r bedieviš-
kose rankose, o tikintieji tam gausiam dezinformacijos srautui nedaug k gali
priešpriešinti. Šalia negausios namudin s - savilaidos literat ros, istorini
švent viet lankymas, j autentiškumo atk rimas turi labai svarbi reikšm
tiek senov s pagarbai sugr žinti, tiek tautos gyvastingumo dieviškosioms
šaknims naujai atrasti. Tai yra tiesiog tikin i j pareiga, apie kuri nuolat
primena net netikintieji, vis ieškantys apleist piliakalni, sen medži, di-
deli akmen ar liaudies padavim, anaip tol neturin i tautos gyvenimui
tokios reikšm s, koki turi daugyb s stebukl paliudytos šventosios vietos.
Todl reikia tik džiaugtis s moningumu ši dien *Eucharistijos bi iuli*, pa-
skatinusi rengti žygius didži j Šiluvos šventov. Tai labai logiška ir d s-
ninga *Eucharistijos bi iuli* elgsena, nes jau prieš šimtmeius Dievo Motina
verk, kad Lietuva nebegarbina Jos S naus, o šiandien Jos S nus Eucharis-
tijoje per savuosius bi iulius r pinasi, kad b t deramai pagerbta ir vertinta
Jo Motina, kadaise išgelb jusi š krašt, ir turb t ne paskutin kart, nes
Šiluvos žygio kankini - Gemos Stanelyt s, Mykolo Jurevi iaus, Vytauto Vai-
i no - vargai bei daugyb s kit Dievo Motinos gerb j aukos mums ir
ateityje leidžia tik tis Jos užtarimo pas Visagal.

Gal nebus per didel dr sa manyti, kad tas *AKMUO*, ant kurio prieš šimt-
meius stovjo Dievo Motina, o kartu ir Bažny ios Motina, simbolizuoja m s
T vyn, kuriai lemta tapti *TVIRTU AKMENIU KRISTAUS BAŽNY IOS PAMATUOSE*.
O mums lieka svarbi pareiga š tik jim visada sieti su beribiu pasitik jimu
Dievo Motinos globa ir pagalba visuose m s gyvenimo reikaluose.

KRIKŠ IONYB ŠIANDIEN

EUCARISTIJOS BI IULIAI

Katalik Bažny ia per šimtmeius neša Kristaus moksl ir perduoda j
vis naujoms kartoms. Slenkant amžiams kinta žmoni papro iai, paži ros,
kinta ir krikš ionyb, nors esmin s Kristaus paskelbtos tiesos nekinta.

Kiekvieno šimtme io, net kiekvienos kartos krikš ionyb turi savo veid . Kuo b dingas pokario kartos keli dešimtme i krikš ionyb s veidas? - R st s pokario metai išugd žmon ms baim . Bijojom b ti savimi, išmokome veidmainiauti: vienokie b ti viduje, kitokie išor je. Daugelis net gerai s krikš ionimis save laikan i sakydavo: *Melstis galima ir pasisl pus namuose. Kam tai daryti viešai? Svarbu savo mintyse, širdy išpažinti Diev .* Ir taip mes, krikš ionys, pripratome taikytis prie laiko dvasios. Pradžioje tarsi tik savo išore, žodžiais pritardami ateistiniam gyvenimo b dui, savy dar saugodami krikš ionišk dvasi . O paskui n nepajutome, kad m s gyvenimas tapo bedieviškas. Mes tik tradiciškai išpažindavome Diev , o gyvenome visai kitaip. Buvo r st s pokario metai ir tas atsargumas kur laik gal buvo pateisinamas kaip priemon išsilaikyti nelygioje kovoje. Ta iau metai jo, atsl go pavojai, keit si gyvenimo aplinkyb s, o daugelio s mon je toji baim taip ir liko. Pagaliau ji transformavosi ramyb , atsargum , nenor prarasti patog gyvenim .

Ta iau šito pasyvumo ir ramyb s gelm se brendo nauji daigai. Augo jaunimas, nemat s karo, nepatyr s pokario met sukr tim , ieškantis gyvenimo prasm s, kažko didelio ir tikro. Augo žmon s, gebantys giliai jausti ir m styti. Su j gyvenimu prasid jo krikš ionyb s atgimimas, prad jo formuotis ši dien krikš ionyb s veidas.

Visais amžiais krikš ionyb s istorijoje buvo li dn laikotarpis , kai tikintieji labai nutoldavo nuo Kristaus id j . Reik davo dideli sukr tim , kad b t nuvalyti pasaulietiškamai ir v l priart ta prie Kristaus. Paskutini dešimtme i laikotarpis irgi buvo reikalingas, kad mumyse išnaikint visk , kas nesiderina su Kristaus id jomis.

Kokie turime b ti mes, ši dien krikš ionys? - Gal pirmiausia reikt nebijoti b ti savimi, viešai išpažinti Krist , nors d l to tekt pakent ti, prarasti geresn pad t visuomen je. Savo darbais ir gyvenimu liudyti Krist . Tegul netikintiesiems apie Krist kalba ne m s žodžiai, bet gyvenimas.

Daugiau kaip prieš 10 met Lietuvoje kilo *Eucharistijos bi iuli* s j - dis. Šio s j džio tikslas - siekti tautos dvasinio atgimimo supažindinant jaunim su krikš ionyb s esme, jos istorija ir vidinio gyvenimo pagrindais. *Eucharistijos bi iuliu* gali b ti kiekvienas krikš ionis.

Kristus pasiliko su mumis Švenčiausiąjame Sakramente, kad stiprint mus gyvenimo kelyje, b t mums Duona, kuri palaiko gyvyb . Garbinti Krist turime ne vien bažny ioje. Per mus Kristus turi išeiti iš Tabernakulio tylos, ateiti m s kasdien gyvenim , darbovietes ir m s mintis bei siekimus. Tik b dami vienyb je su Juo kasdien, nuolat, visur gal sime tobul ti patys ir pad ti kitiems tobul ti bei kilti dvasinio gyvenimo aukštumas, gal sime keisti piln melo ir kit blogybi ši dien gyvenim -

Tad art jant krikš ionyb s Lietuvoje jubiliejui teplinta ir testipr ja *Eucharistijos bi iuli* s j dis, nešantis Krist m s laikus.

(*Eucharistijos bi iuli* status žr. „R pintoj lio" Nr. 8.)

Sakalas [kun. Aleksandras Markaitis SJ]

IŠ PAMOKSLO

(Po kratos d l „R pintoj lio“)

Mokydamas jus vakaro ir rytme io maldos, min jau reikal d koti už gerus žmones, kurie yra skais t s ir ištikimi, blaiv s ir taikingi, arti ir toli, kuriuos paž stame ir kuri nepaž stame, bet kuriuos Tu, Viešpatie, paž sti kaip savuosius. Teb nie juose ir per juos Tavo Vardas palaimintas, nes jie yra ne tik suteptos žem s paguoda ir papuošalas, bet ir m s džiaugsmas bei vainikas ne mažiau kaip ir Tavo.

Konkretus pavyzdys. Nuo pat jaunyst s paž stu vien Dievui pašv st mergait , dabar jau nebe pirmos jaunyst s. Jos neeilin k no ir sielos nekaltyb , jos k dikiškas maldingumas, jos šviesi galva ir dar šviesesn širdis ir auksin s rankos neš daug palaimos sutemusiai žemei.

Ir atsitiko, kad š tonas reikalavo persijoti j kaip kvie ius ir išties j savo juodas rankas su žvanganiais retežiais... Gaus s jos gerb jai, prieteliai ir draugai puol prie Dievo: kas Rožan iumi, kas Stacijomis, kas šventa Komunija, kas pasninku ar ašutine. Neatsilikau ir aš. Stov damas prie Dievo altoriaus, per gyv j min jim sklidinomis akimis aš šaukiau Viešpat :

- *Tu, kuris esi niekam nepralenkiamas ištikimyb je, kuris apaštal Petr pro keturias keturgubas sargybas ir kelerius geležinius vartus prieš nukirtim išvedei nepaliest , nes visa Bažny ia šturmo Tave neperstojanio malda - sine intermissione - vaduok, gelb k, neapleisk! Juk ji Tau yra t kstant kart brangesn negu man ir visiems saviesiems, nes Tu j savo Krauju atpirkai iš vis purv , kad priklausyt prie žem s pirmuoni - primiciae terrae.*

Ir netik site! Sugr žo ji be reteži .

Koks džiaugsmas visiems ir jai pa iai! Kokie graž s buvo jos d kingumo ašar perlai, kurie ritosi per skruostus, - d kingumo Dievui, d kingumo prieteliam, kurie jai per visus grotus išties rank , kaip tai buvo gražu, neapsakomai gražu!

Bet aš turiu ir daugiau toki žmoni : vyr , moter ir kunig . J akys skaidrios kaip k diki , j veidai švyti skais tumu, kaip šv. Stepono veidas, apie kur Raštas liudija, kad jo veidas šviet kaip angelo veidas. J sielos kupinos tolim nujautim ir skais i svajoni ...

[Aldona Matusevičiūtė]

KELIAI

Vos užgim žmogus -
atrado du kelius prie savo lopšio.

Abu turtus žadėjo, abu viliojo
lyg auksas gobš.

Tai buvo pergalių ir pralaimėjimų keliai,
ilgi, klatingi.

Abu vingiavo per kalvas ir klonius -
visam pasauly pynėsi vingiai.

O jais visų, jų, jų žmonės...

Ir aš su jais išsirengiau, -
visai maža, lyg ryto vyturėlis.

Visi iš jome maži, basi,
baltai moturė su marškinėliais,
upelyje skalbtai, saulutės išdžiovintais
vos rytui švintant, iškvėpintais
iešrai ir obel kvapais ir papuoštais
margais žvaigždėn raštais.

Nutilo žemė ir dangus, -
sižiūrėjome visi į minią,
paliekantį namus, taryn,
vis einantį ir einantį
lig žemės kraštą...

Silpni mažuolio vaiko žingsniai pasiliko praėity,
svajonių ir džiaugsmų užburtoje šaly.

Šiandien nei aido j nebėgirdžiu,
nors ir dabar jaučiu tiek plakaną širdį.

Jos visos alkanos, ištroškusios,
jos visos ieško, nenurimsta:
ka kyla šviesios aukštumas,
o ka - purve nugrimzta...

Tokie tie du keliai!

Ir juo tolyn, tuo jie labiau surizgę
ir susipynę taip kietai, taip apgaulingai blizga,
kad sakalo akis nepastebėtų

ir neatskirtų nuo vienas kito
iki džiaugsmingo Amžinybės ryto.

Ilgai sklaidžiau tartum gijas juos savo pirštais
ir skaičiau gyvenimo posmus.

Metus...

O jis toks neramus ir tirštas,
vis neš si ir neš si visus,
tolyn begalyb , tamsi , gili ,
kur gl di amžiai, amžinai nutil .

O, kaip tada nor jau, atskirti tuos kelius du,
atpl šti juos nuo vienas kito,
ta iau... tos gijos, gijos...

Vis draik s pav jui.

Jomis ir siela, ir širdis, ir mintys apsvijio
ir v l tapau mažu vaiku,

gyvenimo srov s jau išneštu j vandenyn ,
kuris tiktai bangavo, tik vilnijo ir skandino.

Va, tai iš ten pasklido mano šauksmas, -
jis akmenis pravirkd s b t :

*Ar esate ia kas?! Ar matote mažut mano rank
tarp t kaln , tarp t bang , putot , nerami ?!*

Ir ištiesiau j kiek galiu,

dang atgr žtu mažy iu delneliu...

Esu... - man sieloj tyliai sušnabžd jo.

Esu... - sust gavo vakariai v jai.

Esu! Esu! - visam pasauly nuskamb jo.

Ir man tylu, tylu... Tartum iš sapno atsibudus,

tartum bedus savo žvilgsn kit ,

visai kit žem s krašt ...

Nutilo audros ir verpetai g d s,

kažkas pak l sunki mano naš

ir pakviet toliau keliauti.

Tik nebijok! Šis kelias tikras, nesupintas.

Ži r k, jau rausvos ryto aušros švinta.

*Mes eikime, palik žemumas, purvynus,
kurie tiek daug, tiek daugel nuskandino,
ir sipinkime didži mano Taut ...*

ia pajutau, kad ta Tauta - anas garsty ios gr das,

krauju palaistytoj dirvoj pabud s,

vis auga ir šakojasi, šaknija

ir joki audr , joki ji viesul nebijo.

Tiek amži j naikino ir kapojo, -

jis kan iomis, jis žaizdomis lapojo.

Tyliu ir dži gauju širdy, kad sužaliavusi jame,

šakele - žalia, gyva, -

suž l ir manoji Lietuva.

Dabar - lyg akyje vyzdys,

ar meil s kupina širdis,

ji plaka s nui kiekvienam.
 Kankinama vaik klaid ,
 pilna jo kruvin žaizd ,
 šiame pasauly nebyliam.

J plaka rankos svetim ,
 jai namuose n ra nam ,
 tik š lsta vandenys aplink .
 Ir iš tenai, iš j gelmi ,
 sušuko ji švelniu balsu
 kaip aš kadais:

Ar esate ia kas?!

*Ar matote mažut mano rank
 tarp t kaln , tarp t bang ,
 putot , nerami !..*

Tik Jis iš savo dievišk nam ,
 apžvelg s mus giliu žvilgsniu,
 užpl sta siel ramumu
 ir sako:

Aš esu.

Galinga savo silpnumu,
 j palinkusia galva,
 su v jais rungas veržlumu
jubiliat Lietuva.